

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Procesy integrace národnostních menšin

Předkládá: Veronika Pavlíková

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Druhá strana vazby – „Zadávací list“, který si každý student vyzvedne začátkem března na katedře, na které má zadáno téma.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Procesy integrace národnostních menšin“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne 30. 3. 2014

Veronika Pavlíková

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala panu JUDr. Tomáši Loudovi, CSc., vedoucímu mé bakalářské práce, za poskytnuté rady, za odborné vedení a dohled při zpracování této práce.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Národnostní menšiny na území ČR	8
2.1 Národnostní menšina	8
2.2 Stručná historie menšin na území ČR (ČSR).....	9
2.3 Specifikace vybraných menšin	10
2.3.1 Běloruská menšina	10
2.3.2 Bulharská menšina	11
2.3.3 Chorvatská menšina	12
2.3.4 Maďarská menšina.....	13
2.3.5 Německá menšina	14
2.3.6 Polská menšina	15
2.3.7 Romská menšina	19
2.3.8 Rusínská menšina	22
2.3.9 Ruská menšina	23
2.3.10 Řecká menšina	25
2.3.11 Slovenská menšina.....	26
2.3.12 Srbská menšina	28
2.3.13 Ukrajinská menšina.....	29
2.3.14 Vietnamská menšina	32
3. Integrace.....	35
3.1 Pojem integrace.....	35
3.2 Procesy integrace	35
3.3 Pozice státu	37
3.3.1 Právní předpisy pro ochranu a práva národnostních menšin	37
3.3.2 Státní instituce.....	39
3.4 Neziskové organizace	40

4. Problematika menšin v ČR	43
4.1 Pohled české společnosti na menšiny	43
4.2 Pohled menšin na českou společnost	46
4.3 Příklad programu integrace – vzdělávání romské minority	47
5. Slovník pojmů.....	51
6. Závěr	55
7. Resumé.....	56
8. Seznam zdrojů.....	57
Přílohy.....	60

1. Úvod

Menšiny jsou neoddělitelnou součástí každého státu již od vzniku státních hranic a národního uvědomění. Pojmy jako integrace či minorita jsou nyní ovšem stále více aktuální a podstatné. Proto jsem se ve své práci zaměřila právě na menšiny nacházející se na území ČR. Mým cílem je popsat ty nejvýznamnější a nejpočetnější a také se zaměřit na jejich roli v našem státě, na schopnost a ochotu integrovat se či na jejich snahu udržet si vlastní národní zvyky a kulturu.

V následujících kapitolách rozebírám ty nejpodstatnější menšiny každou zvlášť, zvolila jsem je nejen kvůli počtu, ale také podle toho zda jsou zastoupeny v Radě vlády pro národnostní menšiny. Nejprve stručně popisují jejich historii vztahující se k našemu státu. Zaznamenávám zde důvody, které jednotlivé skupiny vedly k příchodu na naše území, dále se zabírám kulturním a politickým životem každé menšiny a jejich institucemi či spolky.

V dalších kapitolách se zabírám pojmem integrace, jejímu vymezení a průběhu. Dále popisují právní ochranu menšin, jak je zakotvena v našem právním systému. Za další uvádím výčet státních institucí, které se menšinami zabývají a v neposlední řadě se věnují neziskovým organizacím zabývajícím se problémem integrace nebo národnostních menšin.

Třetí část své práce věnuji hodnocení pohledu majority na menšiny a naopak a také se pokusím postihnout na konkrétním případě, jak se určité menšiny (v tomto případě se bude jednat o romskou menšinu) vypořádávají s integrací.

K závěru své práce připojuji krátký slovník pojmů, které ve své práci používám.

Ve své práci čerpám zejména z odborné literatury a sociologických publikací, které se menšinami žijících na našem území přímo zabývají. Z těchto materiálů využívám hlavně obecné informace a také historické poznatky. Konkrétní údaje získávám převážně z elektronických zdrojů, které díky své aktualizaci poskytují v konkrétních případech novější a přesnější informace. Dále pracuji se zprávami, které vydává Úřad vlády ČR a právními předpisy, které se k problematice národnostních menšin vztahují. Ve všech svých zdrojích se zaměřuji na mnou určené menšiny, na jejich počet a také na údaje, které uvádí statistický úřad a různé organizace zaměřující se na minority v České republice.

2. Národnostní menšiny na území ČR

V této kapitole se budu věnovat národnostním menšinám usídlených na území ČR, jejich stručné historii, kulturní a osvětové činnosti a menšinovým organizacím.

Pro veliké množství menšin, žijících na našem území, zde nemohu zmínit všechny, ani by to pro moji práci nebylo přínosné. Proto jsem se zaměřila na ty početnější a také na ty, se kterými se můžeme často setkat v našem běžném životě.

Údaje o počtech příslušníků národnostních menšin jsou převzaty ze sčítání lidu z let 2001 a 2011. Tabulka s konkrétními údaji je v příloze č. 2.

2.1 Národnostní menšina

Pojem národnostní menšina má mnoho významů a je užíván v nejrůznějších kontextech.

Národnostní menšiny se vyznačují tím, že mají silné národní vědomí a výraznou fixaci na mateřský národ, se kterým je spojují historie, kultura, tradice a jazyk.

Dle definice pro Komisi pro lidská práva OSN, kterou vypracoval F. Capotorti v roce 1951 je národnostní menšina „*skupina osob, která je na rozdíl od ostatního obyvatelstva státu početně menší, nezaujímá vedoucí postavení a její příslušníci – obyvatelé tohoto státu – vykazují v etnickém, náboženském nebo jazykovém ohledu znaky, jež je odlišují od ostatního obyvatelstva. Vykazují přinejmenším implicitně pocit sounáležitosti zaměřený na zachování vlastní kultury, vlastních tradic, vlastního náboženství nebo vlastního jazyka.*“¹

Národnostní menšiny můžeme dělit dle různých kritérií.

Jedním z nich je stránka početnosti, podle které je dělíme do tří skupin:

- Společenství, které svým počtem přesahuje 10% obyvatelstva ve státě
- Společenství v rozsahu 3-10% populace daného státu
- Společenství nepřevyšující 3% populace daného státu

Většina menšin se řadí do třetí skupiny.

Z geografického pohledu se jedná o kompaktně nebo disperzně usídlené menšiny na území státu nebo o autochtonní² a alochtonní³ menšiny.

Dále také jazykové menšiny.

¹ ŠIŠKOVÁ, Tatjana ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008. Str. 90 (viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008.)

² původní

³ Menšiny vzniklé z důsledků migrace.

Dle časového hlediska dělíme menšiny na tradiční a novodobé. Tradičními jsou ty, které mají na našem území dlouhou historii a zároveň mají i územní vymezení (většinou se usidlují v pohraničí se státem, ze kterého pocházejí). Těmito skupinami jsou např.: slovenská, německá, polská či maďarská. Novodobé skupiny jsou ty, co migrovali na území ČR především za prací a tím pádem žijí nejčastěji ve velkých městech. Např.: vietnamská, ukrajinská nebo ruská menšina.⁴

Vymezení pojmu národnostní menšina nalezneme v zákoně č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, § 2, odst. 1:

*Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*⁵

2.2 Stručná historie menšin na území ČR (ČSR)

Československá republika vznikla původně na ideje národního státu, avšak realita přinesla spíše národnostně heterogenní stát. Po jejím vzniku zde byly přítomny dvě silné národnosti: česká a německá. Po druhé světové válce a následném odsunu Němců se podíl této národnosti snížil. Díky tomu se stala nejvýznamnější menšinou na českém území menšina slovenská. Až po rozpadu Československa ztratila tato menšina na významu, do té doby měla spíše stoupající tendence.

Co se týče právní stránky věci, první zmínky o národnostních menšinách jsou již v ústavě z roku 1920, kde je pojem a přístup k nim vymezen. Zvrat nastal po druhé světové válce, kdy Ústava Československé republiky z 9. května 1948 otázku národnostních menšin vůbec nezmiňovala. Komunistická strana nepřipouštěla možnost povědomí o minoritách přítomných na našem území. Na přelomu 40. a 50. let bylo povoleno zřídit tři národnostně menšinové organizace – maďarskou, polskou a ukrajinskou, na území ČR byla aktivní pouze polská. Zákon č. 144/1968 Sb., o postavení národností v ČSSR, uvedl v českých zemích německou národnost (poprvé od roku 1945). Díky tomuto na českém území fungovaly organizace pro polskou a německou menšinu, žádné jiné národnosti nebyly brány v potaz. Obrat nastal po listopadové revoluci v roce 1989 a poté přijetím Listiny základních práv

⁴ viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 90-91

⁵ Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin

a svobod v roce 1991, která zajišťovala práva a povinnosti příslušníkům národnostních menšin.

Historicky bylo národnostní složení Československa stabilní, změna nastala až v 90. letech minulého století.⁶

Díky vstupu do Evropské unie se na českém území nachází velké množství národnostních menšin a cizinců, kteří se k nám dostali během velké pracovní migrace. Jsou jimi menšiny ukrajinská, slovenská, vietnamská, ruská, polská, německá, bulharská, občané USA, moldavská, rumunská, čínská, mongolská, britská, kazašská, běloruská, chorvatská a srbská.⁷

2.3 Specifikace vybraných menšin

Na území České republiky se nachází velké množství národnostních menšin, ať už se jedná o početně velké a dlouhodobě se vyskytující na našem území (např.: německá nebo slovenská) nebo o menšiny početně méně výrazné (např. chorvatská nebo srbská) nebo nepříliš dlouho pobývajících v ČR (např.: běloruská). Mnou vybrané menšiny jsou takové, které mají své zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny. Těchto menšin je v nynější době čtrnáct.

2.3.1 Běloruská menšina

Bělorusové na naše území přišli prvně ve 20. letech 20. století při velké emigraci z ruského (sovětského) impéria. Již od začátku byli opomíjeni jako velice malá národnostní skupina, stáli ve stínu zejména ruské a ukrajinské menšiny. Lidé z Běloruska emigrují z několika důvodů: ekonomických, studijních nebo politických.

Politické pozadí emigrace běloruských občanů nabylo na své vážnosti od roku 1994, kdy se stal prezidentem Alexandr Lukašenko. Před jeho politickým režimem utíkají jak členové běloruské inteligence, tak i podnikatelé, jelikož nemají pro svou činnost na území Běloruska vyhovující podmínky. Tudíž většina příslušníků této menšiny jsou azylanti utíkající před totalitním režimem.

Utečenci a žadatelé o azyl si vybrali ČR jako své útočiště proto, že naší společnost považují za sobě kulturně blízkou a stejně tak považují za blízký i jazyk.

⁶ BITTNEROVÁ, Dana ed. a MORAVCOVÁ, Mirjam ed. *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010, Str. 233-236

viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 88-90

⁷ Pořadí je určeno podle počtu cizinců k 31. 12. 2012

Důležitým komunikačním bodem Bělorusů v ČR je spolek SKARYNA. I přesto, že je tato menšina početně slabá, pořádají různé kulturní slavnosti (oslavy 25. března – vyhlášení nezávislosti, vznik Běloruské národní republiky) a diskusní fóra.

Běloruská národnostní menšina má zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny od července 2013, kdy Usnesením vlády ze dne 3. července 2013 č. 530 byla do Rady pozvána.

Bělorusové žijí zejména v Praze, Brně a Středočeském kraji. Přestože valná většina skupiny jsou lidé s vysokoškolským vzděláním, mají problém sehnat v ČR zaměstnání a přijímají práce podřadnějšího charakteru.

V roce 2001 nebylo zjištěno, kolik obyvatel běloruské národnosti sídlí na území ČR. V roce 2011 se k této národnosti přihlásilo 2 013 osob.⁸

2.3.2 Bulharská menšina

Historie Bulharů na našem území sahá do 2. poloviny 19. století. Příliv bulharských přistěhovalců do českých zemí měl několik etap, většinou s politickým podtextem. Jednou z nich byl příchod emigrantů po potlačení protifašistického povstání v Bulharsku v roce 1923, další následovala po druhé světové válce. V roce 1957 přišlo do Čech několik tisíc stavebních dělníků, kteří se usídlili na severu. Z těchto přistěhovaleckých vln zůstávala část Bulharů na našem území a aktivně se zapojovala do kulturního a osvětového života této menšiny.

Před listopadem 1989 působily ve větších městech bulharské kluby, které byly sjednoceny v Bulharskou kulturně osvětovou organizaci v ČR v roce 1990. Za zmínku stojí další bulharské organizace: Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně (funguje od roku 2002)⁹, Občanské sdružení Pirin (taktéž v Brně) a sdružení Vazraždane (Praha)¹⁰. Nejpočetnější základnu má Bulharský osvětově kulturní klub v Praze (zhruba 500 osob).

Bulharské organizace vydávají několik periodik: časopis *Roden glas* (Bulharská kulturně osvětová organizace), bulletin *Inform* (Bulharský kulturně osvětový klub v Praze), bulletin *Rodna reč* (Bulharská kulturně osvětová organizace sv. Cyrila a Metoděje v Praze) a časopis *Balgari* (Vazraždane). Sdružení komunikují i pomocí internetu.

Od roku 1948 existuje v Praze Bulharská základní škola a Gymnázium Petra Berona.¹¹

⁸ BITTNEROVÁ, Dana a MORAVCOVÁ, Mirjam a kol. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Str. 249-263

⁹ V jeho rámci působí taneční soubor Kytka.

¹⁰ Od roku 2002 organizuje sobotní školu „Čtu, píšu a mluvím bulharsky“ ve spolupráci s Bulharskou kulturně osvětovou organizací „Sv. Cyrila a Metoděje“ v Praze.

¹¹ Zřizovatelem školy je Ministerstvo školství Bulharské republiky.

Bulharská národnostní menšina má v Radě jednoho zástupce, v jejím Výboru pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru pro dotační politiku. Od roku 2002 působí zástupce bulharské menšiny v poradním sboru pro národnostní kulturu Ministerstva kultury, poradním sboru pro národnostní školství Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Bulhaři žijí po celém území ČR, nejčastěji ve velkých městech. V roce 2001 se k bulharské národnosti přihlásilo 4363 osob, v roce 2011 4999 osob, avšak skutečné počty jsou samotnou menšinou odhadovány na minimálně dvojnásobek. Důvodem nárůstu jsou pracovní podmínky a podpora zaměstnávání zahraničních pracovníků ze strany ČR.¹²

2.3.3 Chorvatská menšina

Již v první polovině 16. Století imigrovali předkové Chorvatů, ve snaze uniknout před invazí Osmanské říše, na jižní Moravu¹³. Historické prameny dokládají vliv imigrantů na kolonizaci jihomoravských vesnic. V průběhu staletí si i přes vliv majoritních skupin Chorvaté uchovali svůj jazyk (nářečí čakavštiny), kulturní tradice, kroje, zvyky a folklór. Do roku 1948 menšina pevně sídlila v jihomoravských obcích (Jevišovka, Nový Přerov a Dobré Pole), kde vynikali svými schopnostmi zejména v oblasti zemědělství. Při nástupu komunistického režimu byli Chorvaté nařčeni z kolaborace s Němci a následně vyhnáni ze svých domovů.

Po pádu komunismu se chorvatská menšina opět zařadila mezi ostatní menšiny na českém území. Byl založen Chorvatský kulturní svaz¹⁴, avšak ten, vzhledem k roztržiténosti usídlení příslušníků menšiny, nevyvíjí systematickou činnost. Jeho hlavní, a víceméně jedinou, snahou o udržení národního folklóru a tradic je každoroční slavnost Chorvatský kulturní den v ČR, která se koná v obci Jevišovka.

V roce 2003 byla v obci Jevišovka založena muzejní expozice o historii Chorvatů na jižní Moravě (expozici zřídilo Regionální muzeum v Mikulově).

Tato menšina nevydává na území ČR vlastní periodikum, nemá rozhlasové či televizní vysílání a nemá vlastní program v oblasti vzdělávání (nejsou pořádány kurzy chorvatštiny).

Chorvatská menšina má od roku 2001 zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny.

¹² viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 98-100

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/bulharska-narodnostni-mensina-16103/>

¹³ Břeclavsko a Mikulovsko

¹⁴ Posléze přejmenován na Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR.

K chorvatské národnosti se v roce 2001 přihlásilo 1585 osob a po sčítání lidu v roce 2011 jich bylo o několik stovek méně, přesněji 1125.¹⁵

2.3.4 Maďarská menšina

První vlna imigrace Maďarů do Čech započala až se vznikem ČSR v roce 1918. V této době na naše území mířila zvláště maďarská inteligence a vysokoškolské studentstvo. Při sčítání lidu v roce 1921 bylo zaznamenáno přes sedm tisíc osob maďarské národnosti žijící na českém území. Druhá, markantnější, vlna imigrantů proběhla po druhé světové válce. Zde se hovoří o 45 tisících osobách, avšak se zde promítlo násilné vysídlení Maďarů do Čech, tzv. výměna obyvatelstva (nedobrovolné přesídlení do českého pohraničí). Většina z této vlny však nezůstala na českém území.

Maďaři se jako národnostní menšina deklarovali až po listopadu 1989.

V únoru 1990 v Praze vzniká Svaz Maďarů žijících v českých zemích, což je považováno za zlomový bod v životě této menšiny v ČR. Cíle Svazu jsou uchování národní identity, folklóru a tradic, prezentace maďarského národa v českém prostředí, rozvíjení česko-maďarských vztahů pomocí jazykového vybavení a poskytováním služeb, provozovat klubovou a publikační činnost. Tento svaz je celostátní organizací, která má základní organizace v Praze, Ostravě, Brně, Litoměřicích, Plzni a Teplicích. Svaz vydává periodický časopis *Prágai Tükör* (Pražské zrcadlo)¹⁶ od roku 1994. Brněnská pobočka vydává regionální časopis *Brunni Magyar Futár* (Brněnský maďarský kurýr). Svaz se rovněž podílí na publikaci neperiodických publikací v maďarštině. Co se dalších médií týče, stojí za zmínku rozhlasová stanice Regina, která vysílá v maďarském jazyce.

Kulturní a společenský život maďarské menšiny je velmi bohatý. Nejvýznamnější akcí jsou každoročně pořádané Dny maďarské kultury, kdy je maďarská kultura formou různých kulturních akcí prezentována v několika městech v ČR.

Další důležitou součástí maďarského národního povědomí jsou studentské spolky: v Praze je to Studentský spolek Endre Adyho a v Brně kroužek Kafedik.

Maďarská menšina nemá v České republice vlastní menšinové školství a ani o něj aktivně neusiluje. V základních organizacích jsou pořádány kurzy maďarštiny, popř. jiné zábavně-vzdělávací aktivity pro děti a mládež (Škola lidových tradic).

¹⁵ viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 100-101

¹⁶ <http://www.pragaitukor.com/>

V současnosti působí v Praze obec Maďarské reformované církve, která má v ČR dlouholetou tradici. Také Maďaři katolického vyznání mají své pravidelné bohoslužby v maďarštině.

V radě má maďarská menšina jednoho zástupce, který je též členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je rovněž členem komise pro národnostní menšiny Magistrátu hl. m. Praha a magistrátu města Brna.

Příslušníci této menšiny žijí roztroušeně po celé České republice, koncentrují se nejvíce ve velkých městech (Praha, Brno, Plzeň atd.).

V roce 2001 se k maďarské národnosti přihlásilo 14 672 osob, ačkoli vlastní odhad zástupců menšiny se pohyboval okolo dvaceti tisíc. V posledním sčítání v roce 2011 se k této národnosti přihlásilo již jen 8920 osob, což je značný pokles oproti předchozím deseti letům.¹⁷

2.3.5 Německá menšina

Z hlediska postavení národnostních menšin v ČR Němci zauímají specifické postavení. Po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku ČSR se významná část obyvatelstva hlásila k německé národnosti.¹⁸ I přes Ústavu ČSR z roku 1920, která zajišťovala příznivé podmínky národnostním menšinám, své postavení jakožto minority vnímali jako citlivou otázku. Snahou Němců sídlících v Československu bylo připojení okrajových území k „Německému Rakousku“. Situace s touto komunitou byla v následujících letech v politických kruzích značně nepříjemnou. Proto v roce 1938 došlo k vypracování tzv. národního statusu – vládního programu, jenž dával této menšině autonomii na úrovni federálního postavení. Díky tlaku nacistického Německa a sudetsko-německé strany však toto nařízení nepřispělo k řešení německé národnostní otázky, ale podpořilo snahu směřující k rozvrácení československého státu.

Po druhé světové válce došlo k násilnému vysídlování německého obyvatelstva. Z původního odhadovaného počtu 3,5 milionu Němců zůstalo na československém území zhruba čtvrt milionu. Totalitní režim té doby nepřipouštěl existenci německé menšiny. Až v roce 1968 zákonná úprava o postavení národnostních menšin tuto skupinu zmiňuje. Rok na to bylo vytvořeno Kulturní sdružení občanů ČSSR německé národnosti (Kulturverband). Ačkoli sdružení mělo podporovat německé národní a kulturní povědomí, zásahem tehdejších orgánů (Národní fronta) se transformovalo v politicko-ideologický nástroj komunistické

¹⁷ viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 101-103

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/madarska-narodnostni-mensina-16115/>

¹⁸ Dle sčítání lidu z roku 1921 se tehdy jednalo o bezmála 40% populace na území celého ČSR.

strany. Až do roku 1989 pokračoval regres této minority, kdy příslušníci této menšiny volili mezi dobrovolným vystěhováním a asimilací.

Po revoluci začaly vznikat nové spolky a organizace. Kulturverband obnovil svou původní činnost a prezentuje se pravidelně ve čtrnáctideníku *Prager Volkszeitung*. Také se podílí na vysílání Českého rozhlasu v němčině. Dalším významným spolkem je Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, které má řadu místních a regionálních organizací. Vydává periodikum *Landes-Zeitung*. Za zmínku stojí mládežnická organizace JUKON. Pro všechny tyto instituce je společné pořádání kurzů němčiny, kulturní a osvětové akce, organizují obnovu kostelů a památek a sociální pomoc slabým a chudým členům společnosti.

Co se týče vzdělanosti v německém jazyce, na českém území existuje několik německých škol.¹⁹ Německý jazyk je běžně používán v soukromém životě a na kulturních akcích pořádaných německými národnostně menšinovými spolky. V kontaktu s úřady je běžně nápomocný institut tlumočnicka.

Německá národnostní menšina má v Radě dva zástupce. Stejně tak v jejích Výborech a poradních sborech pro záležitosti národnostních menšin MK a MŠMT. Dále má zastoupení v Komisi pro národnostní menšiny Magistrátu města Liberec, Magistrátu hl. m. Prahy, kromě toho též v obcích/městech Josefov, Vejprty a Krásno.

Příslušníci německé menšiny jsou nejvíce koncentrováni v pohraničí a velkých městech.

V roce 2001 bylo na území ČR 39 106 osob německé národnosti, o deset let později to byla zhruba polovina - 18 658 osob.²⁰

2.3.6 Polská menšina

Historie příslušníků polské národnosti jako menšiny na našem území se datuje od rozdělení tehdejšího knížectví Těšínského Slezska při rozpadu rakousko-uherské monarchie. Tato část území byla rozdělena mezi nově vzniklé ČSR a Polsko, avšak hranice mezi těmito zeměmi byla pevně určena až v roce 1920 Radou velvyslanců vítězných velmocí ve Spa, jejímuž výroku se oba státy podřídili.

Takto započala cesta Poláků jakožto národnostní menšiny na našem území.

¹⁹ Soukromá základní škola německo-českého porozumění, První gymnázium Thommase Manna, Základní škola Bernarda Bolzana a další

²⁰GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1999. Str. 97-107 (viz. GABAL, I. 1999.)

viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 103-106

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/nemecka-narodnostni-mensina-16122/>

Od počátku byly problémy v otázce Těšínska, z větší části ze strany Poláků, kteří si připadali po jeho rozdělení odsunuti a ukřivděni. Tento konflikt se vlekl desítky let a vždy byl předmětem diplomatického sporu mezi ČSR a Polskou republikou.

Ve dvacátých letech minulého století byla ratifikována mezistátní úmluva o postavení polské menšiny v ČSR o nabývání občanství atd. a rovněž zákony tehdejší doby zabývající se národnostními menšinami. Tato úmluva a zákony zajišťovaly Polákům rovnoprávnost a možnost podílet se na řízení veřejných záležitostí. Avšak realizace těchto zákonů nebyla tak zcela v jejich duchu, docházelo k diskriminaci, což vedlo například k vysoké nezaměstnanosti mezi menšinovými příslušníky.

Vztahy mezi oběma státy byly postupem času čím dál chladnější, ani jeden z nich se příliš nesnažil o sblížení a nápravu. K vyostření přispěla situace před druhou světovou válkou, kdy byly podepsány dohody – polsko-německá smlouva o neútočení z roku 1934 a spojenecká smlouva mezi ČSR a SSSR z května 1935. Polská strana nastoupila ostrý protičeskoslovenský kurz, kdy využívala polské menšiny na území ČSR jako argumentu pro připojení Těšínska k Polsku. Docházelo k sabotážím na železnici, ničení českých škol na tomto území a dalším diverzním akcím. Česká strana reagovala tím, že část polských železničářů byla přesunuta do vnitrozemí. Docházelo k aktivizaci českých nacionálních sdružení. Avšak hrozba nadcházejícího konfliktu byla naštěstí zažehnána.

Postavení Poláků na československém území nebylo tak špatné, jak jej polská opozice popisovala. Česká strana zajišťovala této menšině práva jazyková, kulturní atd. Poláci měli na Těšínsku několik desítek polských škol, od základních po učitelský vzdělávací ústav. Většina jich byla financována z československého státního rozpočtu. Také kulturní a osvětová činnost byla státem podporována. Fungovalo zde velké množství spolků podporující polskou kulturu, vzdělanost, sport, umění atd.²¹ Vycházelo přes dvacet různých polských periodik. Samozřejmě se vždy našly skupiny, které tuto politiku nepodporovaly, zářející ovšem je, že někdy se jednalo o samotné úřady, které například zbytečně protahovaly postup při získávání československého občanství.

Po uklidnění napětí z poloviny 30. let došlo ke vstřícným krokům ze strany obou zemí. V ČSR došlo k opětovnému přijímání Poláků do zaměstnání, přislíbeny byly další polské třídy na školách, železničáři, kteří byli nuceni odstěhovat se do českého vnitrozemí, se mohli vrátit zpět domů, byl zvýšen počet Poláků v orgánech obcí atd. Polská strana znovuobnovila činnost sdružení Dorozumivacího výboru polských stran v ČSR.

²¹ Polský Sokol, turistické sdružení Slezský Beskyd, tělovýchovné sdružení Síla pro starší dělnickou mládež a jiné

Toto uklidněné období však bylo přerušeno v letech 1938-1939, kdy vznikly Svaz Poláků v ČSR, který se nekompromisně dožadoval autonomie. V Polsku se v té samé době rozhořela vášnivá propaganda za připojení Těšínska k Polské republice. Pod tlakem mnichovských událostí i ultimáta stanoveného polskou vládou nakonec československá vláda podlehla a značnou část českého Těšínska postoupila Polsku. Poláci na Těšínsku tento krok nadšeně přivítali, záhy se však začala projevovat nespokojenost s některými problémy, např.: snížení sociálních poměrů některých skupin obyvatelstva Těšínska, podhodnocení České koruny vůči polskému zlotému atd. Němečtí a čeští obyvatelé tohoto území byli nastávajícími podmínkami nuceni k vysídlení. Situace byla velice vyhrocená, dokonce docházelo k menším teroristickým útokům, které si vyžádaly řadu obětí obou národností. Teprve až hrozba konfliktu s Německem uklidnila situaci, docházelo k česko-polské spolupráci, obzvláště při organizování přechodu československých emigrantů z protektorátu na území Polska. Toto napjaté období nakonec netrvalo ani rok, jelikož v září 1939 bylo Těšínské území (stejně jako Polsko) dobyt Německými okupanty.

Německý nacistický režim počítal s rychlou germanizací tohoto území, kterou se snažilo docílit pomocí ostré perzekuce na obyvatelích slovanských národností. Poláci byli postiženi nejvíce, byl jim zabaven majetek, byli nuceni k vysídlování, byli omezováni v základních právech a hrozilo jim riziko přímé fyzické likvidace. Vysoké ztráty ze strany polské menšiny na Těšínsku byly způsobeny částečně i velice aktivním odbojem. Díky tomuto polské národní výbory považovaly po skončení války za samozřejmé ponechat osvobozené Těšínsko v rámci polského státu, ale na vyšší diplomatické úrovni bylo rozhodnuto ponechat hranice ČSR tak, jak byly před mnichovskými událostmi

Po válce bylo toto území, stejně jako většina tehdejšího východního bloku, pod vlivem SSSR. Po zásahu Moskvy došlo, po letech neúspěšného vyjednávání, k uzavření Smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci mezi ČSR a Polskem v roce 1947. Součástí této dohody byl protokol o polské národnostní menšině na československém území a jejích právech. Na jeho základě vzniklo Sdružení polské mládeže a Polský kulturně-osvětový svaz (PZKO). Tento Svaz byl na desetiletí jediným polským národnostně menšinovým sdružením. Pořádal různé kulturní a společenské slavnosti.

V protokolu bylo zakotveno i právo na rozvoj polského národního školství, které se stalo předmětem sporu. Poláci požadovali obnovu škol a všech organizací, které fungovaly před válkou. Úřady tento požadavek nechtěly splnit, co hůře, nebyl ani navrácen majetek odcizený Němci. Tímto krokem, a také značným zásahem KSČ do problematiky polské

národnostní menšiny, bylo dáno jasně najevo, že existence této minority, silně orientované na Polsko, není na území ČSR žádoucí.²²

Situace se začala zlepšovat v 50. letech. Nastal rozvoj polského menšinového školství, zvyšoval se podíl Poláků na politické scéně, vycházel deník *Głos Ludu* a měsíčník *Zwrot*²³, začalo polské vysílání v rozhlase a rozvíjela se polská divadelní scéna v Českém Těšíně. Zlepšení v minulých letech se dotklo polské menšiny tak, že požadovala v 60. letech přetvoření PZKO v orgán politické reprezentace Poláků na území ČSSR. Bylo nasnadě, že by k tomu došlo díky přijetí zákona č. 144/1968 o postavení národností v ČSSR, avšak vpád vojsk Varšavské smlouvy na naše území tuto možnost zhatil. PZKO zůstalo tedy i nadále kulturní a osvětovou organizací.

Do roku 1989 veškerý život této menšiny byl korigován ze strany KSČ. Sice měli své zástupce v politických orgánech, ale jakákoli snaha o obnovu předválečného stavu menšiny byla marná.

Po revoluci převzal zastupování polské menšiny nově vzniklý Kongres Poláků v Československu (České republice), jeho výkonným orgánem je Rada Poláků. PZKO funguje i v nynější době, nadále se věnuje hlavně kulturní a osvětové činnosti. Vzniklo množství menšinových organizací, např: Sdružení polských učitelů, Svaz polských novinářů, Matice školská, Polští Harceři v ČR a mnoho dalších. Většina těchto organizací funguje i dnes.

Jednou z hlavních polských menšinových organizací je Kongres Poláků v ČR, který zastupuje polskou národnostní menšinu ve vztahu k majoritní společnosti, orgánům státní správy a samosprávy, sdružuje polské menšinové spolky v ČR a koordinuje jejich činnost. Zástupci Kongresu reprezentují polskou menšinu v Radě pro národnosti vlády ČR a poradním orgánu MŠMT pro záležitosti národnostního školství.

Polský kulturně-osvětový svaz (PZKO) je nejpočetnější polskou organizací sdruženou v Kongresu Poláků. V průběhu let svaz vybudoval rozsáhlou organizační strukturu. Činnost vyvíjí jak místní skupiny, tak i Hlavní výbor PZKO, při kterém působí sekce historická, taneční, divadelní a literárně-umělecká. V rámci spolku působí desítky pěveckých, divadelních a tanečních souborů. Nejpopulárnější akcí, pořádanou PZKO každoročně od roku 1946, je *Gorolski Świąto* v Jablunkově. Svaz také provozuje profesionální loutkové divadlo „Bajka“ a je vydavatelem měsíčníku *Zwrot*, „*Kalendarza Śląskiego*“ a dalších publikací.

²² Jedná se o 40. Léta 20. Století.

²³ Obě tyto periodika vycházejí i dnes.

Politické hnutí Coexistentia-Wspólnota vystupuje především jako politické reprezentace polské minority.

Menšinové školství v oblasti Těšínska se týká škol s polským vyučovacím jazykem. Polských základních škol ve školním roce 2005/2006 bylo 26. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje vydávání doplňkových polských školních materiálů – časopis *Jutrzenka* a časopis *Ogniwo*.

Polská menšina užívá v běžném životě (nejen v rodinném kruhu, ale i v obchodech, u lékaře atd.) těšínské nářečí – „po našimu“. Jako jedna z mála má garantovanu dvojjazyčnost.

Většina polské minority jsou členy římskokatolické církve a slezské církve.

Polská národnostní menšina má v Radě dva zástupce. Polský zástupce je také členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy, v poradním sboru pro otázky vzdělávání v jazycích národnostních menšin MŠMT a dotačních komisích MK. Na úrovni samosprávy pak je polská menšina zastoupena v Komisi hl. m. Prahy, výboru pro národnostní menšiny města Karviná, výboru pro národnostní menšiny Moravskoslezského kraje a 31 obcích bývalého okresu Karviná a Frýdek-Místek.

Jako jedna z mála národnostních menšin jsou Poláci koncentrováni na určitém území, přesněji na hranici se svým domovským státem. Tudiž velká většina příslušníků této menšiny žije v oblasti Těšínska (Frýdek-Místek a Karviná), dále se vyskytují v Praze, severních, východních a středních Čechách.

Poláci patří mezi dlouhodobě žijící menšiny na našem území, zároveň i mezi ty početně výraznější. V roce 2001 se k polské národnosti přihlásilo 51 968 obyvatel, v roce 2011 to bylo již méně, 39 096 osob.²⁴

2.3.7 Romská menšina

Původ Romů je lokalizován v Indii, odkud do Evropy přišli v rozmezí 9. – 10. století. První zmínka o Romech na našem území je v tzv. Dalimilově kronice, datované do 13. století.

Od 15. století začíná vlna represe vůči této menšině. Romové byli vyháněni, zatýkáni, mučeni či popraveni. Leopold I. vyhlásil jakéhokoliv Roma za psance a tento tak propadl hrdlem. Tyto tvrdé praktiky pokračovaly až do vlády Marie Terezie, která se je pokusila nahradit nucenou asimilací. Vydala zákaz kočování a chtěla zbudovat romské kolonie.

O něco lépe se situace pro Romy vyvíjela v 17. století na Moravě. Romským rodinám bylo umožněno se zde usadit a založit osady.

²⁴ viz. GABAL, I. 1999. Str. 120-127

viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 106-109

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/polska-narodnostni-mensina-16124/>

Do poloviny 19. století byli Romové nadále považováni za nežádoucí příslušníky společnosti. Na českém území stále ještě kočovali, avšak na Moravě již byla zbudována síť romských osad. Romové však nemohli bydlet přímo ve vesnicích, byli nuceni obyvatelstvem své tábory zakládat za hranicemi obce.

V roce 1927 vešel v platnost zákon o potulných cikánech, který Romům zakazoval kočovat, vlastnit zbraně a nesměli ani tábořit ve větších skupinách.

Největší ranou pro romské obyvatelstvo byl bezpochyby holocaust. Romům bylo zakázáno kočovat. Vznikaly kárné pracovní tábory pro ty, kteří toto nařízení neuposlechli. V roce 1942 vyšel výnos o potírání cikánského zlořádu. Všem Romům byly přiděleny cikánské legitimace a na jejich základě byli v prosinci roku 1942 deportováni do koncentračního tábora v Osvětimi. Mluvíme zde o genocidě českých Romů, tento převoz nepřežilo na 5000 příslušníků této menšiny.

Po válce na české území přichází početná skupina Romů ze Slovenska. V roce 1958 vstoupil v platnost zákon č 74/1958 o trvalém usídlení kočujících osob. Stát se snaží romskou skupinu asimilovat do zbytku společnosti, je tvrdě potlačeno národní vědomí Romů, zapomínají vlastní jazyk, tradice.

Od 70. let byla asimilace nahrazena státní politikou integrace. Stát se snažil rozdíly mezi minoritou a majoritou smazat za pomoci ekonomických a sociálních výhod, čímž způsobil, že kdysi samostatní Romové se stali na státní pomoci závislí.

Po revoluci v roce 1989 se jejich situace zlepšila. Romové zakládají své politické strany, občanská sdružení a organizace. Sice již skončilo pronásledování romské menšiny, ale její postavení v naší společnosti je i nadále negativní. Převládající diskriminace a rasová nesnášenlivost je něčím, s čím se Romové dnes a denně setkávají.²⁵

Je nutno poznamenat, že romskou komunitu na českém území netvoří jednotný národ, ale jedná se o několik různých skupin tohoto etnika, které spolu zpravidla nevycházejí příliš harmonicky. Romové žijící dnes na českém území již nejsou těmi, kteří se zde usidlovali v době vzniku ČSR. Německý holocaust valnou většinu tohoto etnika zdecimoval. Čeští Romové se počítají na stovky a jedná se o asimilované osoby hovořící česky, se kterými nemá majoritní společnost žádné větší problémy. Tou nejpočetnější skupinou jsou Romové, kteří k nám přišli ze Slovenska po druhé světové válce. Většina z nich se již začlenila do společnosti, mají své bydlení a stálou práci. Novodobí přistěhovalci ze Slovenska tvoří onu problematickou část své komunity. Nejsou schopni se začlenit do společnosti, jejich sociální

²⁵ BITTNEROVÁ, Dana a MORAVCOVÁ, Mirjam ed. *Etnické komunity: Integrace, identita*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2011. Str. 109

postavení je na té nejnižší úrovni. Ostatní skupiny Romů na tuto skupinu na našem území pohlíží jako na vetřelce. Samostatnou a nejproblémovější skupinou jsou Olašští Romové, kteří jsou izolováni jak českou společností, tak ostatními Romy. Liší se od ostatních romských skupin jazykem, zvyky, způsobem obživy a obzvláště nechutí k zákonům a pravidlům. Na území ČR žije také několik desítek Sinti – německých Romů.²⁶

Romové mají jako nejméně výraznější menšina v ČR vytvořen poradní orgán Vlády ČR. Je jím Rada vlády ČR pro záležitosti romské menšiny²⁷. Jejím hlavním úkolem je napomáhat integraci Romů do společnosti.

Romská otázka je také řešena na mezinárodní úrovni. Jedním z významných projektů poslední doby je Dekáda romské inkluze 2005 – 2015. Jde o politický závazek dvanácti států²⁸, jež dává jedinečnou příležitost řešit situaci romských komunit v regionálním měřítku. Iniciativa spojuje zúčastněné vlády, mezinárodní instituce a romskou občanskou společnost v procesu plnohodnotného začleňování Romů, a to především v oblasti vzdělání, bydlení, zdraví a zaměstnanosti.²⁹

Romská menšina má nejvíce národnostně menšinových organizací³⁰, avšak minimálně polovina z nich nevykazuje žádnou činnost. Uvedu pro příklad jen několik z těch nejméně aktivnějších. Pražské sdružení ROMEA, které vydává časopis *Romano vod'i*, Sdružení Dženo, které provozuje internetové rádio *Rota*, Demokratická aliance Romů vydávající měsíčník pro děti a mládež *Kereka*, Společenství Romů na Moravě, které vydává noviny *Romano hangos*, IQ Roma servis a DROM sídlící v Brně, sdružení Athinganoi Praha (sdružuje romské intelektuály), Lače čhave, Sdružení Olašských Romů atd.

Romové také zakládají politické strany, např.: Romská občanská iniciativa ČR (ROI) a Parlament Romů v ČR.

Český rozhlas vysílá jednou týdně v romštině hodinovou relaci *O roma vakeren*, dvakrát týdně dva patnáctiminutové bloky pro Romy a další pořady o romské kultuře.

²⁶ viz. GABAL, I. 1999. Str. 153 – 158

DUDKOVÁ, Lenka ed. *Multi kulti: menšiny v ČR: metodická příručka pro střední školy*. Vyd. 1. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2009. Str. 50

PROKEŠOVÁ, Miriam. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Vyd. 1. Ostrava, 2010. Str. 30-39 (viz. PROKEŠOVÁ, M. 2010.)

²⁷ Rada byla zřízena usnesením vlády ČR ze dne 17. září 1997 č. 581 tehdy jako Meziřesortní komise pro záležitosti romské komunity. V roce 2001 došlo k transformaci této komise v Radu vlády pro záležitosti romské komunity. Zásadní změna Statutu byla následně schválena usnesením vlády ze dne 29. března 2010 č. 254, kterým se změnil i název tohoto poradního orgánu na Radu vlády České republiky pro záležitosti romské menšiny.

²⁸ Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Černá Hora, Česká republika, Maďarsko, Makedonie, Rumunsko, Slovensko, Srbsko, Španělsko

²⁹ <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dekada-romske-inkluze/dekada-romske-inkluze-74018/>

³⁰ 450 organizací k březnu 2007.

Romština jako jazyk má pro Romy významné postavení. Na území ČR se mluví třemi dialekty: slovenskou romštinou, která je nejrozšířenější, tzv. ahi-dialektem (také se mu říká maďarská romština) a nářečím olašských Romů. Romština nebyla dosud ustálena ve své psané podobě, je nástrojem hlavně ústní komunikace a to především v soukromém životě. V návaznosti na neexistenci kodifikace psaného jazyka je nemožné mluvit o vzdělávání romské menšiny v jejich rodné řeči. Zástupci romské menšiny ani neusilují o vznik romských škol či vyučování romštiny v českých školách.

Co se kulturního života Romů týče, je nutné zmínit Světový romský festival KHAMORO pořádaný v Praze. Festivalu se zúčastňují romské soubory z celého světa. Součástí festivalu je každoročně řada doprovodných akcí, odborné semináře zaměřené na romskou problematiku, výstavy, promítání filmů s romskou tematikou apod.

Romská národnostní menšina má v Radě dva zástupce, kteří jsou zároveň členy výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Také má své zástupce v Poradním sboru MŠMT pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva kultury. Tato menšina má zastoupení ve Výboru pro národnostní menšiny Magistrátu města Brno, města Karviná, města Liberec, komisi Rady města Pardubic pro záležitosti menšin, v Komisi pro integraci romské menšiny a etnických skupin města Plzně, v grantové komisi pro otázky menšin Rady zastupitelstva Magistrátu hl. m. Prahy. V rámci agend krajů je zřízena funkce romských koordinátorů, kromě toho jsou kraje zastoupeny v Radě vlády ČR pro záležitosti romské komunity.

Romové žijí po celém území České republiky, nejčastěji se koncentrují ve větších městech (hlavně Praha a Most). Dle sčítání lidu v roce 2001 se k romské národnosti přihlásilo jen 11746 osob, v roce 2011 to bylo pouze 5 135 osob, ale jako druhou národnost ve stejném roce ji uvedlo 7 717 obyvatel. Skutečný počet příslušníků romské národnostní menšiny je však odhadován okolo 300000 obyvatel ČR.³¹

2.3.8 Rusínská menšina

Rusíni přicházející na území ČR nemají svůj stát, pocházejí z území Podkarpatské Rusi (část dnešní Ukrajiny) nebo z východního Slovenska. Na naše území migrovali na přelomu 19. a 20. století, společně s Ukrajinci. Do roku 1990 nebylo Rusínům umožněno hlásit se ke své národnosti, v té době byla státem uznávána pouze národnost ukrajinská. Po pádu komunismu došlo k oživení národního a kulturního vědomí Rusínů.

³¹ viz. ŠÍŠKOVÁ, T. 2008. Str. 109-112
<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/romska-narodnostni-mensina-16149/>

Na území ČR působí dvě rusínské organizace: občanské sdružení Obščestvo Rusínů a hlavně Sdružení přátel Podkarpatské Rusi. Tato organizace aktivně prosazuje kulturní a společenské zájmy Rusínů. Oproti ukrajinské menšině je rusínská aktivnější v udržení svého kulturního, tradičního a folklórního života.

Společnost Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi provozuje internetovou stránku <http://podkarpatska.rus.sweb.cz/>.

Sdružení přátel Podkarpatské Rusi vydává dvouměsíčník *Podkarpatská Rus*, kde je jedna strana publikována v rusínském jazyce. Povědomí o rusínském jazyce je jedním z hlavních prvků udržení rusínské identity.

Spisovný rusínský jazyk byl kodifikován na Slovensku v roce 1995. Existence a uznání rusínského jazyka ve své podstatě znamená rusínskou národní obrodu.

Rusínská národnostní menšina má od roku 2001 v Radě jednoho zástupce. Menšina je zastoupena také ve výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy.

Tato menšina je po území ČR roztroušena, žijí hlavně v Praze, na severu Čech a na Moravě.

Rusínská menšina patří mezi ty početně menší komunity na našem území, v roce 2001 se k této národnosti přihlásilo 1109 osob (ačkoli odhady z této doby hovoří o počtu okolo deseti tisíc), v roce 2011 to bylo 739.³²

2.3.9 Ruská menšina

Rusové se na našem území usidlovali zejména od roku 1918. V první vlně se jednalo o migraci inteligence, která shledávala možnosti rozvoje svého národního cítění mimo svou vlast. Na našem území v té době zakládali školy a různé kulturně osvětové spolky. V další vlně šlo též o ruskou inteligenci, ale již se nejednalo o dobrovolný odchod. Vysokoškolsky vzdělaní lidé a umělci utíkali z Ruska z důvodů politických, zejména kvůli perzekucím komunistických odpůrců totalitního režimu. Hlavně Praha se stala útočištěm většiny uprchlíků.

Po násilném odvezení ruských utečenců v roce 1945 jich zbyla na československém území jen hrstka.

Nejsilnější migrační vlna na naše území byla po rozpadu SSSR.

³² viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 112-113
<http://www.rusini.cz/>

V dnešní době se do ČR Rusové stěhují převážně za prací a to z důvodu špatných ekonomických a hospodářských podmínek v rodné zemi.

Ruská menšina žije bohatým kulturním životem, k čemuž přispívají hlavně její občanská sdružení.

Tím nejvýznačnější je sdružení Ruská tradice, která pořádá rozličné kulturní programy (koncerty vážné hudby, autorské večery, večery poezie, výstavy výtvarného umění aj.). Ta za pomoci dotačního programu Ministerstva kultury vydává časopis *Ruské slovo*. Toto periodikum zastává funkci informačního a sjednocujícího prvku ruské diaspory a jejích organizací. Ruská tradice vydává také knihy mapující osudy ruské emigrace.

Ruský institut je další významnou organizací a to zejména proto, že v roce 2002 vydával časopis *Vesti*.

Dalšími seskupeními jsou Ruská obecina nebo Očag.

Český rozhlas vysílá každodenně půlhodinový blok v ruštině.

V ČR působí několik škol s ruským vyučovacím jazykem, ovšem toto studium je zpravidla placené a není tak umožněno všem příslušníkům této menšiny.

Velký význam v životě ruské minority má také náboženství, Rusové jsou příslušníky pravoslavné církve.

Ruská národnostní menšina má od roku 2001 v Radě jednoho zástupce, který byl po jednání Rady dne 17. května 2007 jmenován jejím místopředsedou. Je taktéž členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy, je členem v Poradním sboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva Kultury. Ruská menšina má zastoupení v Komisi pro národnostní menšiny Magistrátu hl. m. Prahy.

Geografické usídlení v ČR je celoplošné, s vyšší mírou koncentrace ve větších městech jako je Praha, Karlovy Vary nebo Brno.

V roce 2001 se k této národnostní menšině přihlásilo 12 369 osob, o deset let později to bylo 17 872.

Ruská menšina se na rozdíl od některých snaží otevřít majoritní společnosti. Velká část jejich kulturních akcí je přístupna komukoliv, kdo projeví zájem se zúčastnit.³³

³³ viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 114-115

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. (viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2001.)

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/ruska-narodnostni-mensina-16155/>

2.3.10 Řecká menšina

Tato menšina patří mezi nové komunity na území ČR. Emigrovali do bývalého Československa v letech 1946-1949, protože v té době probíhala v Řecku občanská válka. V následujících letech poskytlo Československo politický azyl řeckým uprchlíkům. Jednalo se asi o 12000 osob, které byly usídleny na severní Moravě. Řečtí azylanté svůj pobyt na našem území považovali pouze za dočasný. Tato skupina se držela pospolu díky silnému národnímu vědomí, které podporovala Komunistická strana Řecka.

Na sklonku 70. let 20. století počala vlna reemigrace do Řecka. Ta se však neobešla bez problémů a tak byli neřečtí občané nuceni migrovat do bývalé Jugoslávie, popřípadě do Bulharska. V případech, kdy emigranti nenašli společenské nebo profesní uplatnění, následovala vlna zpětné reemigrace do Československa za účelem trvalého usazení.

Kulturní činnost řecké menšiny je velice bohatá, pořádají časté slavnosti a obohacují tak českou společnost o své tradice a zvyky. Podílejí se na ní organizace, tzv. „řecké obce“. Mezi významné kulturní svátky patří Řecký festival v Krnově, Řecké dny v Brně a Slavnost Lycea Řekyň.

Řekové se organizují do různých spolků a sdružení, některé nejsou čistě pouze pro řeckou menšinu, jedná se i o nadnárodní organizace.

Asociace řeckých obcí v České republice sdružuje 12 řeckých obcí³⁴, které mají vlastní právní subjektivitu. Cílem organizace je zejména prohlubování a podpora přátelských vztahů mezi Řeky žijícími v ČR a Českou republikou pomocí pořádání kulturních a osvětových akcí.

Lyceum Řekyň v ČR je součástí nadnárodní organizace, která vznikla již v roce 1910 v Řecku. Cílem organizace je uchovávání řeckých zvyků a tradic, podpora ženy a morální podpora matky a dítěte, organizování výstav řeckého lidového umění a péče o jeho uchování.

Další organizace nejsou již čistě menšinového rázu, pro př.: Česká společnost novořeckých studií, Společnost přátel Nikose Kazantzakise, Klub přátel Řecka a nadační fond Hellenika.

Informovanost o řecké menšině je jí samotnou považována za nedostatečnou, ale jedná se o příliš velkou finanční zátěž, kterou nejsou řecké obce schopné unést. Řecká obec Praha vydává čtvrtletník *Kalimera* za podpory hlavního města Prahy a Ministerstva kultury. Dalšími časopisy byly v minulých letech např.: *Dialogos* nebo *Angelioforos*.

³⁴ Praha, Krnov, Ostrava, Brno, Šumperk, Jeseník, Třinec, Krnov-město, Karviná, Bohumín, Havířov, Vrbno pod Pradědem

Řecká obec Krnov-město provozuje webové stránky s aktuálními informacemi <http://www.rokm.hyperlink.cz/>.

Pro žáky a studenty středních škol pořádají řecké obce odpolední vyučování v řeckém jazyce.

Zástupce řecké menšiny v Radě je zároveň členem Výboru Rady vlády pro národnostní menšiny pro spolupráci s orgány samosprávy. Menšina má od roku 2002 svého zástupce i ve Výboru Rady vlády pro národnostní menšiny pro dotační politiku, v poradním orgánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin, v Poradním sboru náměstka ministra kultury pro otázky národnostní kultury a také člena v mediální komisi rozhlasu.

V roce 2001 se k řecké národnosti přihlásilo 3219 obyvatel, v roce 2011 to bylo o tisíc méně, přesněji 2043. Dle odhadu zástupců řecké menšiny žije na území ČR okolo sedmi tisíc Řeků.³⁵

2.3.11 Slovenská menšina

Slováci žili na českém území ještě před vznikem Československa. První k nám přicházeli duchovní v 18. století. Další výraznou vlnou byli vzdělanci a příslušníci národně politických hnutí v letech 1848-1849. Po rakousko-uherském vyrovnání k nám přichází hlavně studenti a intelektuálové, protože situace pro národní vědomí nebyla v jejich domovském prostředí jednoduchá a Češi byli ochotní v tomto duchu Slovákům pomáhat. Díky tomu před vznikem ČSR fungovala na našem území skupina aktivistů, kteří byli silně pro spojení obou národů v jeden stát či soustátí.

Po roce 1918 začalo na české území krom inteligence migrovat i dělnictvo, převážně zemědělci, kteří mířili na Moravu, a pak průmysloví dělníci. Slovenští studenti zakládali v té době různé kluby a spolky: Detvan, Považan (Praha), Kriváň, Tatran (Brno) a Prokop (Příbram).

Počty migrujících Slováků do českých zemí do 30. let kolísaly, většinou se jednalo o hospodářský vliv (např.: pokles migrantů v době velké hospodářské krize).

Zlom nastal v letech 1938-39 po vyhlášení autonomie Slovenska a následném vzniku samostatného Slovenského štátu. Toto se hlavně dotýkalo státních zaměstnanců, kdy čeští úředníci byli stahováni ze slovenských úřadů a naopak. Po rozpadu ČSR se změnilo i postavení Slováků na našem území, většina z nich se stala cizinci. Pracovat zde mohli jen ti,

³⁵ viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 115-117
<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/recka-narodnostni-mensina-16156/>

kteří měli sjednanou práci prostřednictvím pracovního úřadu na základě německo-slovenských dohod. V této době bylo na našem území jen velmi malé procento slovenské inteligence, převážně právníci, politici a studenti, kteří se po rozdělení ČSR odmítli vrátit na Slovensko. V Praze fungoval Slovenský dům, který měl přispět ke zlepšení styků mezi Slováky a českou společností.

Po roce 1945 a obnovení Československé republiky opět narostl počet příslušníků slovenského národa na českém území, který souvisel s osidlováním pohraničí po odsunu Němců. Přicházely sem hlavně nižší sociální vrstvy za vidinou rychlého zbohatnutí. Nejednalo se o migranty s plánem trvalého pobytu, většina z nich chtěla jen pracovat a dostatečně se finančně zajistit a poté se zpět vrátit na Slovensko. Kulturní život v té době zaštitovala Matice slovenská. V letech 1946-47 vznikaly po celém českém území místní odbory Matice s cílem udržovat slovenskou kulturu a národní povědomí mezi Slováky a pěstování mateřského jazyka. Nezájem slovenské menšiny však veškerou snahu Matice hatil a veškeré kulturní a společenské akce zanikly.

Poprvé se v té době setkáváme s problémem slovenských Romů, kteří začali na naše území migrovat společně se Slováky. Česká společnost však Romy nepřijímala tak otevřeně jako jejich spoluobčany ze slovenského území.

50. a 60. léta byla ve znamení pokračující migrace za prací. Velký nedostatek pracovních sil na českém území, hlavně v oblasti těžkého průmyslu, byl ideálním prostředkem ke zlepšení finanční situace pro sociálně slabé vrstvy slovenského obyvatelstva. Došlo k obnovení činnosti Matice slovenské v několika českých městech, udržela se však pouze v Karviné, kde nakonec pro nezájem v polovině 70. let zanikla.

Vlna pracovní migrace pokračovala dál přes 70. léta, kdy k ní přibyl i další faktor – možnost získání bytu. Ekonomické důvody již přecházely do pozadí a důležitějším se stalo rodinné zázemí. S tímto trendem souvisela i industrializace Slovenska, vytváření pracovních míst a díky tomu již nebylo potřeba za prací cestovat do sousední země. Dalším faktorem byla federalizace, díky níž se na české území začali stěhovat kvalifikovaní pracovníci pro státní aparát, bezpečnostní složky či média. Také docházelo k migraci umělců, někteří z nich po roce 1989 zůstali u nás natrvalo.

Jelikož se jednalo o občany jednoho státu, nepotřebovali žádné zvláštní zákony ohledně práv menšin. Slovenská menšina byla silně adaptabilní a ohledně začleňování do společnosti s ní nebyly zaznamenány žádné konflikty.

Po vzniku samostatné České republiky se Slováci dostali do pozice národnostní menšiny. Vzniklo velké množství národnostně menšinových organizací. Nejvýznamnějšími

jsou Slovensko-český klub (vydává časopis *Slovenské dotyky*), Obec Slovákov v ČR (měsíčník *Korene*), Klub slovenskej kultúry (měsíčník *Listy*) a Zváz Slovákov.

Český rozhlas pravidelně vysílá ve slovenštině (pořad *Stretnutie*), sporadicky i Česká televize uvádí slovenské pořady.

Vycházejí různá slovenská periodika: již zmíněné *Slovenské dotyky*, *Korene* a *Listy*, dále pak *Slovenské rozhl'ady* a *Zrkadlenie – Zrcadlení*.

Slovensko-český klub provozuje denně aktualizovaný internetový magazín *Český a slovenský svet*.

Oblast školství je u této menšiny do jisté míry zvláštní. Ačkoli není zájem o slovenské základní a střední školy, je umožněno uchazečům o vysokoškolské studium a studentům užívat svého mateřského jazyka.

Slovenská národnostní menšina má v Radě dva zástupce, kteří jsou zároveň členy obou Výborů. Zástupce je členem v Poradním sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích ministerstva Kultury. Slovenská menšina má zastoupení v Komisi pro národnostní menšiny Magistrátu hl. m. Prahy, Magistrátu města Brno, Karviná, kromě toho též v obcích/městech Rudná pod Pradědem, Jiříkov, Stará Ves, Hradec - Nová Ves. Také spolupráce s orgány samosprávy je výborná v Praze, Českých Budějovicích, Moravské Třebové či Brně, kde města výrazně podporují menšinový život a podílejí se na organizování Dní slovenské kultury.

Příslušníci slovenské menšiny jsou rozmístěni po celém území ČR, koncentrují se při hranicích se Slovenskem, na severu Čech a ve větších městech.

Slovenská minorita patří mezi druhou nejpočetnější na našem území. V roce 2001 se k této národnosti přihlásilo 193 190 osob, v roce 2011 to bylo 147 152 osob.³⁶

2.3.12 Srbská menšina

O Srbech na českém území můžeme hovořit již od konce 19. století, kdy zde fungovaly studentské srbské spolky.

Srbskou organizací na území ČR je Srbské sdružení sv. Sáva, které má majoritní podíl na kulturním a národním sebeuvědomění si srbské menšiny. Pořádá kulturní, umělecké

³⁶ viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 118-119

viz. GABAL, I. 1999. Str. 139-151

LEONTIYEVA, Yana ed. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů*. 1.

vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, Str. 14-22

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

a osvětové akce s cílem přiblížit tuto komunitu české společnosti a zároveň podpořit její národní vědomí.³⁷

Srbské sdružení sv. Sáva vydává od července 2005 dvouměsíčník Srbské slovo.

Dalším důležitým sdružením je Česko-jugoslávská kulturní aliance. Obě tyto organizace spolu úzce spolupracují.

Srbové v ČR ovládají dva jazyky, češtinu a srbštinu, avšak gramatická znalost českého jazyka u nich značně pokulhává. Srbské vzdělávání v menšině neexistuje, což je nejvíce znát na dětech Srbů, kterým výuka rodného jazyka velice chybí.

Od roku 2004 má srbská menšina svého zástupce v Radě a jejích Výborech. Zástupce srbské národnostní menšiny je v komisích Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a v Komisi Rady hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin.

Příslušníci srbské menšiny se zdržují hlavně ve větších městech jako Praha, Brno, Ostrava, Liberec atd.

K srbské národnosti se v roce 2001 přihlásilo 1801 občanů ČR, v roce 2011 to bylo jen o něco méně, 1717 osob. Dle odhadů se ve skutečnosti na našem území pohybuje okolo deseti tisíc Srbů.³⁸

Jelikož se jedná o jednu z menších komunit na našem území, nejsou informace o ní tolik obsáhlé jako o jiných, větších, menšinách.

2.3.13 Ukrajinská menšina

První záznamy o pobytu Ukrajinců na našem území pocházejí již z 16. století, kdy k nám přicházeli hlavně studenti nebo žoldáci.

Výrazněji se začali Ukrajinci projevovat v 18. století, kdy byla část Západo - ukrajinského území (východní Halič a severní Bukovina) připojena k habsburské monarchii.

Koncem 19. století do českých zemí migrovali ve větším počtu Haličští Ukrajinci. V této době pracovali v Praze dva význační ukrajinští profesoři – I. Horbačevskij a I. Puljuj, kteří se zasadili o zrovnoprávnění Ukrajinců s ostatními národy rakousko-uherského soustátí. Na počátku 20. století přicházejí hlavně ukrajinští studenti, kteří později byli doplněni i o zástupce ostatních sociálních skupin (kromě vojáků to byli hlavně sezónní dělníci).

³⁷ <http://sv-sava.cz/>

³⁸ viz. ŠÍŠKOVÁ, T. 2008. Str. 120

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/srbska-narodnostni-mensina-16158/>

V období první světové války se počet této menšiny navýšil nejen díky přítomnosti vojáků ruské armády, ale hlavně civilních uprchlíků, kteří našli dočasný azyl v uprchlických táborech.³⁹

Po nezdařeném pokusu o nezávislost ve dvacátých letech minulého století se vlna emigrantů rapidně zvýšila. Nejednalo se jen o vojenské příslušníky, v této době prchá z obsazeného území i ukrajinská inteligence. Ta, v představě návratu do domoviny, i v nové zemi pokračuje v aktivitách podporujících ukrajinskou nezávislost. V této době jsou v českých zemích za podpory československého státu zakládány ukrajinské školy.⁴⁰ Praha se stala centrem ukrajinské kultury, vycházely jak odborné publikace, tak krásná literatura, bylo provozováno ukrajinské divadlo, koncerty, diskusní fóra atd.

Ve třicátých letech získala většina ukrajinských emigrantů československé státní občanství, čímž se začaly smazávat vazby s menšinou a nastala částečná asimilace Ukrajinců do majoritní společnosti.

Po ovládnutí českých zemí nacistickým Německem se situace pro Ukrajince značně zhoršila. Německo nepovažovalo Ukrajinu za důležitého spojence proti SSSR a nepodporovalo ukrajinskou menšinu na našem území a tak většina škol a spolků ukončila svoji činnost. V průběhu druhé světové války přicházeli do Československa další političtí utečenci, kteří brojili proti stalinskému režimu. Avšak jakmile bylo jasné, že sovětská armáda obsadí i naše území v rámci vytlačení Němců, opustila valná většina nových i starých emigrantů své domovy a hledali útočiště v americké okupační zóně na německém území.

První měsíce roku 1945 znamenaly pro ukrajinskou menšinu přímé ohrožení. Část z ní byla násilně deportována zpět do SSSR do trestaneckých táborů.

Po válce se životní podmínky Ukrajinců žijících na našem území značně změnily. Již nebyli finančně podporováni ze strany Československa a tak zanikly i zbývající školy a sdružení pro kulturu a tradice. Největší ranou bylo zrušení Muzea osvobozené Ukrajiny v Praze, veškeré sbírky a majetek muzea byly zabaveny.

Následující roky se nesly v duchu víceméně souhlasného vymýcení ukrajinské menšiny na československém území. Veškeré spolky zrušily svou činnost, Ukrajincům nebylo umožněno vytvořit nové, dokonce jim bylo zakázáno hlásit se k řeckokatolickému obřadu. V tomto nepřátelském podněbí nakonec vydržela pouze skupina pražských Ukrajinců, nadále se snažící udržet své kulturní zvyklosti a víru.

³⁹ Choceň a Svatobořice

⁴⁰ Vznikaly kromě základních a středních škol i školy vysoké, např.: ukrajinská univerzita v Praze nebo ukrajinská polytechnika v Poděbradech.

Po roce 1989 se situace ukrajinské menšiny o mnohé zlepšila. Byly založeny nové spolky jako Občanské fórum Ukrajinců (fungující mezi léty 1989-1990) nebo Sdružení Ukrajinců v České republice, ze kterého se později oddělila Ukrajinská iniciativa v České republice.

V současné době do ČR přicházejí ukrajínští obyvatelé hlavně za prací, protože hospodářská úroveň na Ukrajině je tak špatná, že by s největší pravděpodobností nemohli uživit sebe ani své rodiny.

V České republice je registrováno několik menšinových občanských sdružení, z nichž nejvýznamnější je Ukrajinská iniciativa v ČR. Její aktivity se zaměřují především na domácí dění a kulturní činnost a vydává kulturně-politický čtvrtletník *Porohy*. Další je Občanské sdružení Ruta, které vydává *Ukrajinský žurnál*. Dalšími spolky jsou Sdružení Ukrajinek v ČR, Fórum Ukrajinců v ČR nebo Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny. Náplní činnosti spolků je udržování a rozvíjení ukrajinské kultury, informování majority o ukrajinské menšině v ČR a Ukrajině nebo pomoc při integraci.

Kromě již zmíněných tiskovin vychází na území ČR také dvouměsíčník *Ostravská prosvita* a občasník *Ukrajinskyj visnyk*.

Ukrajinská menšina má též rozhlasové vysílání ČRo Regina (jedná se o pětiminutový blok zaměřený na politiku, kulturu a sportovní dění na Ukrajině).

Ukrajinská iniciativa podporuje vzdělávání ukrajinských dětí v rodném jazyce programem tzv. Ridna škola (nedělní škola). V současné době neexistuje na našem území ukrajinské menšinové školství.

Ukrajinská menšina je zastoupena v Radě vlády pro národnostní menšiny jedním zástupcem, který je členem i jejích Výborů, stejně tak v poradních orgánech Ministerstva kultury a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, v Komisi Rady hlavního města Prahy pro oblast národnostních menšin a je členem Komise pro národnostní menšiny města Liberec.

Příslušníci menšiny žijí rozprostřeně po celém území ČR, zvláště pak ve větších městech z důvodů lepších pracovních podmínek.⁴¹

V roce 2001 se k ukrajinské národnosti přihlásilo 22 112 obyvatel ČR, v roce 2011 to bylo více než dvojnásobek, tedy 53 253 osob. Reálný počet Ukrajinců žijících v ČR se odhaduje okolo 200000.⁴²

⁴¹ Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava

⁴² viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 121-122

viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2001. Str. 81-85

DUDKOVÁ, Lenka ed. *Multi kulti: menšiny v ČR: metodická příručka pro střední školy*. Str. 89

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/ukrajinska-narodnostni-mensina-16159/>

2.3.14 Vietnamská menšina

Počátek příchodu Vietnamců na naše území se datuje do 50. let minulého století, přesněji po navázání diplomatických vztahů mezi Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou⁴³. V roce 1956 byla oběma stranami podepsána Dohoda o hospodářské a vědecko-technické spolupráci. Na jejím základě byli vietnamští občané na území Československa vzděláváni v oborech strojírenství a lehkého průmyslu.

Počátkem šedesátých let, z důvodu války ve Vietnamu a prohlubující se hospodářské krize, přijíždějí také vysokoškolští studenti a aspiranti.

V šedesátých a sedmdesátých letech byly podepsány další dohody. Na naše území přicestovalo několik tisíc Vietnamců, stále za účelem vzdělávání, ale z části již jako pracující síla.

V osmdesátých letech v Československu byl citelně znát nedostatek pracovních sil, který byl řešen zaměstnáváním cizinců, mezi nimiž byli i Vietnamci. V roce 1981 bylo v ČSR kolem 30 tisíc vietnamských občanů, z toho dvě třetiny byly zaměstnány v dělnických profesích.

Po roce 1986 se vietnamské hospodářství transformuje, polovina vietnamských občanů na našem území se vrátila zpět do VDR. Mezi lety 1980-1990 se na našem území mělo vystřídat 30 tisíc vietnamských pracujících – do tohoto počtu nejsou započítáni studenti.

Po převratu v roce 1989 byly vazby s VSR přetrhány a Vietnamci, kteří na našem území pobývali pod záštitou dohod, se museli vrátit do své vlasti.

Od devadesátých let Vietnamci přicházejí do ČR převážně za prací, rodinnými příslušníky, kteří na našem území žijí nebo jako vysokoškolští studenti. Opomenout nesmíme ani ilegální imigranty, převážně přicházející z Německa.

Typickým znakem pro vietnamskou menšinu je její uzavřenost. Ta je způsobena několika faktory. Prvním je velká odlišnost jejich domácí kultury. Dalším je nedostatečná příprava pro vstup do nové společnosti a hlavně nemožnost se do ní zapojit, jelikož imigranti byli drženi na ubytovnách, kde měli vlastní program. Institut „zástupce“ také nepřispěl k možnosti integrace vietnamské menšiny. S nově přicestovalými vietnamskými pracovníky přijížděli i tlumočníci nebo organizátoři, kteří měli na starost veškeré kontakty s českými úřady. Díky tomuto nedocházelo k přímé interakci mezi Čechy a Vietnamci. V minulosti také nesmíme opomenout, že VDR a vietnamská ambasáda velice dbaly na chování svých občanů

⁴³ Přesné datum navázání spolupráce je 2. 2. 1950.

v ČSR, pokud nebylo dle jejich představ, posílaly provinilce zpět do domoviny. Tento pomyslný bič také nepřispíval k navazování vztahů s majoritní společností.

Pohled Čechů na Vietnamce na našem území se v průběhu let měnil. V 60. a 70. letech byl názor na vietnamskou menšinu takový, že se jedná o tiché, pracovitě a pilné lidi, kteří se pohybují ve společnosti svých spoluobčanů a nemají potřebu vyčnívat. Tento dojem byl umocněný právě dohledem nad výsledky a chováním ze strany VDR.

V 80. letech se pohled na tuto minoritu změnil. Vietnamci začali na našem území nakupovat ve velkém množství atraktivní zboží (kola, mopedy, drahé látky, léky atd.) a posílali je svým rodinám do vlasti. Toto byl v té době jediný způsob, jak poslat vydělané peníze svým příbuzným. Díky tomuto Češi začali na vietnamskou menšinu pohlížet jako na skupinu velmi schopných obchodníků.

V devadesátých letech se Vietnamci zaměřují převážně na obchod, vznikají velkoobchody a tržnice. Noví migranti na naše území přicházejí hlavně s úmyslem podnikání nebo možnosti zabezpečení kvalitního vzdělání pro své děti. Také znovu do ČR přijíždějí vysokoškolští studenti, na základě vládního stipendia, které jim umožňuje si zaplatit studium.

Počátkem 21. století vzniká nová skupina v této menšině. Jsou jí děti narozené na území ČR, které chodí do českých škol. Tyto děti již nejsou typickými příslušníky své menšiny, jelikož se aktivně zapojují do majoritní společnosti.

I přes svou uzavřenost má tato skupina organizace zabývající se jejich kulturou a národním vědomím. Jako příklad uvádím Svaz Vietnamců v ČR, Svaz vietnamských podnikatelů nebo Svaz vietnamské mládeže a studentů. Všechny organizace úzce spolupracují s vietnamskou ambasadou v Praze.

Vietnamské menšině nelze upřít snahu o zachování národního povědomí. Mají vlastní vydavatelství tisku, organizují kulturní akce. Problém je v tom, že veškeré tyto aktivity jsou směrem dovnitř komunity, nesnaží se příliš přiblížit svou kulturu české společnosti.

V posledních letech se ale někteří vietnamští podnikatelé snaží navázat kontakty se zbytkem společnosti tím, že přijímají české zaměstnance nebo spolupracují s českými podnikateli.

Příslušníci mladé generace vietnamské menšiny, kteří se narodili v ČR, vnímají tuto uzavřenost spíše jako omezení než jako ochranu, jsou díky ní i nadále vylučováni z většinové společnosti.

V roce 2001 bylo při sčítání lidu určeno do vietnamské menšiny 17 462 obyvatel, o deset let později to byl téměř dvojnásobek a to 29 660 osob.

Vietnamci žijí po celém území ČR, nekonzentrují se pouze ve velkých městech nebo pohraničí, stěhují se do vesnic, kde vidí možnost rozvoje svého podnikání.

Usnesením vlády ze dne 3. července 2013 č. 530 má vietnamská menšina zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny.⁴⁴

⁴⁴ viz. ŠIŠKOVÁ, T. 2008. Str. 136-139
viz ŠIŠKOVÁ, T. 2001. Str. 103-105
http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_kdo_chce_zit.pdf

3. Integrace

V této kapitole se budu věnovat jednomu z nejdůležitějších témat co se národnostních menšin i cizinců týče. Pokusím se vysvětlit co integrace je a jak probíhá. Také popíši pozici státu, jaké právní předpisy a jaké státní instituce se otázkou národnostních menšin zabývají. Nakonec připojím výčet neziskových organizací, které se integraci na našem území věnují.

3.1 Pojem integrace

Integrace je oboustranným procesem, který musí být založen na vzájemném přínosu pro obě strany – cizince i majoritu, na vůli a snaze cizinců se integrovat, ale i na ochotě majoritní společnosti cizince přijmout a v jejich snaze o integraci je podpořit. Je proto třeba podporovat otevřenost společnosti, vzájemnou komunikaci a aktivity propojující obě strany.

Začlenění menšiny do společnosti má dva důležité faktory: vnější a vnitřní. Vnější faktor odkazuje na strukturu společnosti, která menšinu obklopuje. Tento faktor je také ovlivněn ekonomickými, náboženskými a politickými systémy dané majority. Vnitřní faktor závisí na prvotním vztahu většiny k menšině, pokud je tento vztah již od počátku bezproblémový, je otevřenost majority vůči menšině větší a začlenění se do ní je vítané a podporované.⁴⁵

S integrací úzce souvisí pojem sociální inkluze. Sociální inkluzi rozumíme vyšší formu integrace, která představuje začlenění vyloučených sociálních skupin či národnostních a etnických menšin do hlavního proudu majoritní společnosti se všemi výhodami z oblasti občanských, sociálních a politických práv, které zařazení do této hlavní skupiny přináší.⁴⁶

3.2 Procesy integrace

Je důležité si uvědomit, že proces integrace cizince nebo příslušníka národnostní menšiny je dlouhodobou záležitostí, jelikož není ve schopnostech lidské bytosti přizpůsobit se dokonale novému prostředí během krátké doby.

Proces začleňování nemůže fungovat, pokud osoba, jež se má začlenit do majoritní společnosti, nejeví zájem. Stejně tak pokud jí nejsou poskytnuty podmínky pro začlenění se. Tyto procesy jsou oboustranné.

Procesy integrace můžeme rozdělit do třech typů: asimilace, etnické (národnostní) napojování a multikulturalismus.

⁴⁵ MARADA, Radim, ed. *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. Str. 23 (viz. MARADA. R. 2006.)

⁴⁶ SYROVÁTKA, Tomáš ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004. Str. 27

Asimilace je historicky nejstarším procesem. Jedná se o postup, kdy jedinci či skupině je umožněn plný přístup k občanskému životu majority za podmínky zbavení se svých kulturních a národních kořenů. Vlastně jde o potlačení svého původu, které se skrývá za výchovou k občanství. Jak se chovat více jako protestant než jako katolík, jak se chovat jako běloch než jako černoch atd. Asimilace je procesem nestálým, díky němuž může docházet ke konfliktům mezi oběma skupinami.

Etnické (národnostní) napojování je méně agresivní než asimilace. Na kulturní a jazykovou různost menšiny v tomto konceptu již není nahlíženo jako na něco nežádoucího, je tolerována a přijímána. Dochází k propojení napříč skupinami. Avšak nedochází ke zrovnoprávnění menšinové kultury s většinou, zásadní stigmata zůstávají dál zachována. Skupiny se od sebe dál odlišují svými znaky, ale již to není považováno za překážku v začlenění se do společnosti. Stejně jako asimilace je napojování nestálým procesem.

Multikulturalismus je značně novodobou koncepcí. Na rozdíl od předchozích dvou se nejedná o zapření svého původu, naopak různost národností a etnik je zde vyzdvihována. Tato teorie počítá se solidaritou většinové společnosti, která bude uznávat odlišnosti minorit na svém území a nebude je pomocí práva a životních podmínek utlačovat.

Tyto tři teorie se v praxi vzájemně mísí a ve světě se většina společností nachází ve všech. Nejdůležitější je ale poznamenat, že záleží na jedinci, na menšině, kterou cestu zvolí, pokud o začlenění se do majoritní společnosti a výhod z toho vyplývajících stojí.⁴⁷

Procesy začleňování jsou podporovány různými institucemi nebo programy, každý stát má svou politiku integrace. Koncepce integrace cizinců na území České republiky byla schválena usnesením vlády ČR ze dne 7. Července 1999 č. 689. Tímto se integrace cizinců stala součástí vládní politiky. Tato koncepce je postavena na patnácti zásadách integrace cizinců na území České republiky. Jejich kompletní výčet je obsažen v příloze č. 1. Hlavními myšlenkami této koncepce je, že berou v úvahu současné možnosti realizace integrace cizinců v podmínkách České republiky. Respektují její pozitivní tradici v této oblasti, vytváří podmínky cíleného a systematického rozvoje dobrých vztahů mezi komunitami a jsou nezbytným předpokladem pro zajištění odpovídající ochrany práv imigrantů na území České republiky. Svým významem, obsahem a cíli současně podporují boj proti nelegální imigraci i ostatním nelegálním aktivitám v této oblasti.⁴⁸

Na plánu integrační politiky se podílejí Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo

⁴⁷ viz. MARADA. R. 2006. str. 58-70

⁴⁸ Příloha č. 1 k usnesení vlády ze dne 7. července 1999 č. 689

zdravotnictví, Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo kultury. Každé z nich zpracuje svůj plán integrační politiky a jejich spojením vznikne plán státní integrační politiky, který je každoročně aktualizován.

Politika integrace se týká cizinců pobývajících legálně na území ČR déle než jeden rok, osob s trvalým pobytem, občanů ČR s jinou než českou národností, uznaných uprchlíků a samozřejmě majoritní společnosti.⁴⁹

3.3 Pozice státu

3.3.1 Právní předpisy pro ochranu a práva národnostních menšin

Základní ochranu práv národnostních menšin v České republice stanoví ústavní zákony: **zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů** a **Listina základních práv a svobod** (zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů).

Ústava ČR deklaruje ve svých článcích⁵⁰:

Čl. 1

(1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.

Čl. 3

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod.

Čl. 6

Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním.

Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.

Listina základních práv a svobod ve svých článcích stanoví⁵¹:

Čl. 3

(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

⁴⁹ GULOVÁ, Lenka ed., ŠTĚPAŘOVÁ, Ema ed. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: Pedagogická fakulta MU v Brně, 2004. Str. 149-154 (viz. GULOVÁ, L. 2004.)

⁵⁰ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

(2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodnování.

Čl. 24

Príslušnosť ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Čl. 25

(1) *Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.*

(2) *Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též*

a) právo na vzdělání v jejich jazyku,

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,

c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Čl. 37

(4) *Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka.*

V rámci evropských standardů stanoví ochranu práv národnostních menšin **Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin**⁵² a **Evropská charta regionálních či menšinových jazyků**⁵³.

Mezinárodně právní ochranu a podporu požívají též vybrané národnostní menšiny na základě bilaterálních smluv a dohod mezi Českou republikou a sousedními či jinými státy.⁵⁴

Nejdůležitějším zákonem o postavení národnostních menšin a jejich právech je **zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů**, tzv. „menšinový zákon“. Tento právní předpis zaručuje národnostním menšinám svobodu volby příslušnosti k národnostní menšině, právo na sdružování se v národnostních sdruženích, politických stranách a politických hnutích, účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostní menšiny, užívání jazyka menšiny na veřejnosti, v úředním styku a před soudy, práva na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostních menšin, vzdělávání a uchování rozvoje národnostně menšinových kultur. Také jsou v něm definovány pojmy „národnostní menšina“ a „příslušník národnostní menšiny“.

⁵² Česká republika ji ratifikovala dne 18. prosince 1997 a vstoupila v platnost dne 1. dubna 1998.

⁵³ Česká republika ji podepsala dne 9. listopadu 2000, ale zatím nebyla ratifikována.

⁵⁴ Tyto závazky se vztahují na menšinu polskou, německou, slovenskou a chorvatskou.

Na základě tohoto zákona vláda zřídila Radu vlády pro národnostní menšiny jako svůj poradní a iniciační orgán pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků⁵⁵ a vymezila její působnost.⁵⁶

Práva národnostních menšin jsou také zajištěna ve velkém množství zákonů českého právního systému, jako příklad uvádím: zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti a další.⁵⁷

3.3.2 Státní instituce

Parlament ČR

V Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky se otázkami národnostních menšin zabývá Podvýbor pro národnostní menšiny Výboru petičního. Jeho jednání se účastní zástupci jednotlivých menšin, kterých se projednávají záležitosti týkající.

V Senátu se otázkám národnostních menšin věnuje Výbor petiční, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu.⁵⁸

Orgány státní správy

Ústřední roli plní **Rada vlády pro národnostní menšiny**, kterou zřizuje vláda jako poradní a iniciativní orgán pro záležitosti národnostních menšin.⁵⁹

V čele Rady stojí člen vlády, kterého na návrh předsedy vlády jmenuje vláda. Rada má dva místopředsedy (jeden za veřejnou správu a druhý za národnostní menšiny).

Celkem má Rada 30 členů, které jmenuje vláda usnesením. Jsou jimi zástupci ministerstev⁶⁰, zástupci čtrnácti národnostních menšin⁶¹ (každá menšina má jednoho až dva zástupce), zástupce Kanceláře prezidenta republiky, zástupce kanceláře Veřejného ochránce práv, zmocněnec vlády pro lidská práva, zástupce Moravskoslezského kraje a zástupce odborné veřejnosti.⁶²

⁵⁵ Zákon č. 273/2001 Sb., §6 odst. 3

⁵⁶ Zákon č. 273/2001 Sb., §6 odst. 5

⁵⁷ Celkový výčet právních norem týkajících se národnostních menšin je k nalezení na stránkách Vlády ČR. <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/vladni-dokumenty/vyber-ze-souvisejicich-zakonu-18536/>

⁵⁸ Úřad vlády ČR. *Národnostně menšinová politika České republiky - Základní dokumenty*. Praha: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, 2003. Str. 9

⁵⁹ Zákon č. 273/2001 Sb., §6, odst. 3

⁶⁰ Ministerstvo financí, Ministerstvo kultury, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo zahraničních věcí.

⁶¹ běloruské, bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké, slovenské, srbské, ukrajinské a vietnamské

⁶² <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

Rada má dva výbory. Výbor pro dotační politiku, jehož náplní je stanovovat podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity.⁶³Druhým je Výbor pro spolupráci s orgány samosprávy, který zajišťuje spolupráci s výbory pro národnostní menšiny na úrovni obcí, krajů a hlavního města Prahy v otázkách kulturních, jazykových a vzdělávacích oblastech.⁶⁴

Orgány samosprávy

Výbor pro národnostní menšinu se zřizuje v obci, v jejímž územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu alespoň 10 % občanů hlásících se k národnosti jiné než české.⁶⁵

Obdobně se zřizuje výbor pro národnostní menšiny v kraji, v jehož územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu alespoň 5 % občanů hlásících se k jiné než české národnosti.⁶⁶

3.4 Neziskové organizace

Dle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, příslušníci národnostních menšin vytvářejí občanská sdružení za účelem podpory své kultury, tradic či jazyka.⁶⁷Ovšem nemusí se jednat vždy o organizace založené členy minority, ve velkém měřítku jsou na území ČR společnosti, organizace či nadace fungující pro podporu národnostních menšin či cizinců žijících na našem území, zabývající se především otázkou integrace a zapojení vyloučených skupin obyvatel do společnosti.

Uvádím zde výčet pouze některých organizací, jelikož jejich počty se pohybují v řádu stovek. Na druhou stranu velké množství z registrovaných sdružení a spolků vykazuje nulovou nebo minimální činnost. Vybrala jsem ty, jejichž činnost je v naší společnosti stálá či výrazná a vztahuje se na území celé ČR nebo Prahy.

Občanská společnost **Athinganoi** sdružuje absolventy středních a vysokých škol romské národnosti. Cílem jejich činnosti je podpora lidských práv a národnostních menší a zejména pomoc Romům při integraci do většinové společnosti. Sídlo má v Praze.

Centrum pro integraci cizinců zajišťuje sociální a pracovní poradenství, kurzy českého jazyka. Klade si za cíl seznámit cizince s českým sociálním a pracovním prostředím, aby se mohli lépe sami orientovat.

⁶³ Nařízení vlády č. 98/2002 Sb.

⁶⁴ Výbor je zřízen ve smyslu čl. 6 odst. 5 písm. b) Statutu Rady, schváleným usnesením vlády ze dne 10. října 2001 č. 1034, ve znění pozdějších úprav.

⁶⁵ Zákon č. 128/2000 Sb., §17 odst. 3

⁶⁶ Zákon č. 129/2000 Sb., §78 odst. 2

⁶⁷ O organizacích pro jednotlivé národnostní skupiny více v kapitolách jednotlivých menšin.

Drom - romské středisko je obecně prospěšnou společností, jejímž hlavním posláním je poskytovat sociální služby, zmírňovat rizika sociálního vyloučení a napomáhat ke zlepšení situace osob ohrožených sociálním vyloučením.

Organizace **Globea** se zabývá podporou tolerance a lepšího porozumění mezi lidmi rozdílných etnik, ras, národností. Je zajímavé, že vznikla jako neformální iniciativa skupiny učitelů a pracovníků ve vzdělávání ze střední Evropy a Jihoafrické republiky.

Sdružení **InBáze Berkat** se v České republice věnuje integračním aktivitám v rámci komunitních a sociálních programů pro migranty a českou veřejnost.

Kabinet multikulturní výchovy vznikl na půdě Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Jeho zaměřením je organizace výukové a přednáškové činnosti, zaměřuje se převážně na romskou menšinu, imigranty, umožňuje setkávání různých národů, etnik, menšin.

Proromské sdružení **Lače Čhave** se svojí působností snaží řešit drogovou problematiku u romských dětí a mládeže. Cílem je příprava volnočasových aktivit, preventivních programů a dalších akcí pro romské děti a mládež, organizují také víkendové výjezdy a letní tábor.

Nadace Tolerance se zaměřuje na prevenci skupinové nesnášenlivosti, fanatismu, nacionalismu, antisemitismu a xenofobie v České republice a na podporu vzájemné komunikace mezi rozdílnými skupinami lidí.

Organizace s názvem **Národní centrum sociálních studií** se mimo další své aktivity zabývá integrací romského obyvatelstva do naší společnosti. Jejich cílem je analýza situace romské komunity v dané obci či regionu, jejich bytovou problematiku a navrhuje následné řešení.

Hlavní činností organizace **Nesehnutí** je osvětová a vzdělávací činnost, kterou se snaží snižovat míru xenofobie a předsudků v českém prostoru.

Nová škola sídlící v Praze podporuje alternativní a nové formy vzdělávání dětí, ale i dospělých k multikulturalismu, toleranci a lidským právům. Zvláštní pozornost v této činnosti věnuje podpoře vzdělávacích programů určené pro romskou menšinu v České republice.

Organizace na podporu integrace menšin důvodem její existence je podporování boje proti rasismu a nesnášenlivosti. Organizace podporuje integraci jakýchkoliv skupin nebo jednotlivců do multikulturní společnosti.

Cílem **Organizace pro pomoc uprchlíkům** je pomáhat uprchlíkům a ostatním cizincům na území České republiky, kteří jsou ve své vlasti pronásledováni z důvodu

politického, etnického, náboženského, rasového nebo kvůli své příslušnosti k určité sociální skupině, a také těm, kteří již v ČR požívají práva azylu a dočasné ochrany.

Sdružení **ROMEIA** je dobrovolným, nevládním, neziskovým sdružením občanů a právnických osob, které spojuje podpora boje proti rasismu, rozvíjení dodržování lidských práv, napomáhání k rozvoji demokracie a tolerance ve společnosti. Základním posláním je sdružovat zejména mladé občany romské a české národnosti, kteří chtějí pomáhat romskému a českému národu ke zlepšení jejich vzájemného soužití.

Slovo 21 se sídlem v Praze se zabývá bojem proti rasismu a ochraně lidských práv. Také pomáhají vytváření tolerance vůči minoritám, zejména pak vůči Romům a jejich cílem je budování multikulturní společnosti.

Socioklub : sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky je organizací zaměřenou na sociální politiku a mimo jinou svoji činnost se také věnuje otázce Romů. Tato organizace sídlící v Praze vydala několik publikací týkajících se Romů a jejich integrace do většinové společnosti.

Snahou **Sdružení České katolické charity** je pomoc všem potřebným bez ohledu na jejich příslušnost k náboženství rase či národnosti.

Sdružení pro integraci a migraci je nezisková organizace, která poskytuje právní a sociální poradenství cizincům žijícím v České republice. Nedílnou součástí jejich aktivit je i působení na širokou veřejnost s cílem rozvíjet toleranci, potírat xenofobii a rasismus.

Sdružení občanů zabývajících se emigranty je nevládní nezisková organizace, jejímž posláním je poskytování pomoci uprchlíkům a dalším kategoriím cizinců, přicházejících do České republiky. Tato pomoc spočívá v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, v realizaci volnočasových a vzdělávacích programů a v komplexní sociálně-právní asistenci dlouhodobě usazeným cizincům a uznaným azylantům v namáhavém procesu integrace do majoritní společnosti.

Občanské sdružení **Poradna pro integraci** založená v roce 1997 je nevládní neziskovou organizací zabývajících se integrací osob, jimž byl v České republice přiznán status uprchlíka, a od roku 2002 se také zabývá problematikou dlouhodobě usazených cizinců v České republice.⁶⁸

⁶⁸ <http://www.icm.cz/mensiny-organizace>

4. Problematika menšin v ČR

Tato kapitola je zaměřena na porovnání pohledu majority na národnostní menšiny na území ČR, jak je vnímáme. Nebudu zde popisovat přístup české společnosti ke každé minoritě zvlášť, budu se zabývat spíše těmi problematičtějšími. V druhé části kapitoly se zaměřím na opačný pohled – jak menšiny vnímají majoritní společnost. Ve třetí části uvedu na konkrétním příkladu zapojení minorit do procesu integrace. V přípravě textu pro tuto část mé práce jsem nevycházela pouze z literatury a internetových zdrojů, ale jsou v ní zapojeny i mé vlastní názory a zkušenosti.

4.1 Pohled české společnosti na menšiny

Česká společnost se vyznačuje svojí částečnou uzavřeností vůči cizincům a xenofobními názory. Nemůžeme však toto zobecňovat na celou populaci a ve vztahu ke všem národnostním menšinám žijícím na území ČR. Přístup české majority závisí na tom, o kterou menšinu se jedná.

Pokud chceme hovořit o nejvíce přijímané menšině, jedná se o Slováky. Vzhledem k naší společné minulosti v jednom státním útvaru a velice podobném jazyku to není nic překvapivého. Většina Čechů slovenskou minoritu ani jako národnostní menšinu nevnímá.

K Němcům jsou Češi nedůvěřiví, tento postoj je z velké části podmíněný historickými událostmi. Na druhou stranu ekonomický přínos německé menšiny je nepopíratelný, tudíž tuto minoritu česká společnost toleruje a má k ní relativně kladný postoj.

Podobné postavení jako Němci mají na našem území Rusové. Jejich menšinu pro její ekonomickou činnost akceptujeme, ale nadále k ní máme odtažitý postoj ovlivněný na jedné straně dějinami, na druhé straně zvýšenou kriminalitou, kterou mají Češi s touto skupinou spojenou.

Některé, početně menší národnostní skupiny, jsou českou společností přijímány otevřeněji, nap.: Řekové či Srbové. Tyto menšiny jsou v naší společnosti nevýrazné, tudíž k nim nemáme takový rozporuplný vztah jako k jiným, protože o nich toho mnoho nevíme.⁶⁹

V tuto chvíli se dostáváme k těm problémovějším minoritám.

Jednou z nich jsou Ukrajinci. Zásadní otázkou konfliktu mezi majoritou a touto menšinou je hospodářská oblast. Obyvatelé Ukrajiny přijíždějí do našeho státu s cílem nalézt zaměstnání, jelikož špatná ekonomická situace v jejich zemi jim nedovoluje žít v dobrých sociálních podmínkách a živit rodiny. Češi tuto představu nevnímají jako přínosnou, v části

⁶⁹ viz. GABAL, I. 1999. Str. 70-82

případů se setkáme s tvrzením že „*Ukrajinci berou Čechům práci.*“, avšak častým protiargumentem k této tezi je „*Ukrajinci dělají práci, kterou Češi stejně dělat nechtějí.*“ Pohled druhého stanoviska je vlastní většímu procentu českého obyvatelstva než první stanovisko. Ukrajinci jsou Čechy považováni za jakousi námezdní sílu, která si své odpracuje a pak zase odcestuje domů. Kromě konfliktu ohledně zabírání pracovních míst je tu problém zvýšené kriminality, kterou si česká společnost s touto menšinou spojuje.⁷⁰

Další problémovou skupinou jsou bezpochyby Vietnamci. Důvodem negativního názoru na tuto menšinu je hlavně její uzavřenost. Názor na vietnamskou menšinu si Češi tvoří většinou skrze běžné životní situace, protože nemají možnost se této komunitě více přiblížit. Jako jedna z mála se nesnaží příliš zapojit do majoritní společnosti a ukázat svou kulturu a tradice.

Dalším problémem je jazyková bariéra, v minulosti fungoval institut tzv. zástupce, a tak samotní příslušníci vietnamské menšiny neměli možnost přímého kontaktu s majoritou, tudíž ani s její řečí.

V nynější době je aktuální konflikt generací v této menšině. Jelikož Vietnamci žijí na našem území už několik desítek let, nově narozená generace již není tolik uzavřená. Vietnamské děti chodí do českých škol, mají přímý kontakt s majoritou a tím pádem nemají nejmenší problém začlenit se do české společnosti. Přístup svých rodičů či prarodičů distancovat se od okolního světa vnímají negativně, spíše jej považují za omezení než za ochranu svého národního a kulturního vědomí.

Pohled Čechů na Vietnamce je především jako na velice schopné obchodníky. Ale tento pohled není vždy optimistický. Díky vzniku nových obchodů a tržnic patřící této menšině zanikají české rodinné podniky fungující po desetiletí, protože nemají stejné podmínky pro fungování. Toto je jednou z věcí, které česká společnost špatně nese a vyjadřuje svůj postoj k vietnamské minoritě jako negativní.⁷¹

Nakonec se dostáváme k národnostní menšině v české společnosti nejproblematičtější – Romům. Češi nemají na Romy v žádném ohledu kladný názor, ať už jde o jejich chování, zvyky či názory. Z jisté části se jedná o xenofobní přístup plný předsudků vůči této komunitě, avšak dlouholeté zkušenosti s tímto etnikem nám nedovolují si vytvořit jiný názor.

Češi vidí tuto minoritu jako skupinu potencionálně nebezpečnou, tento pohled je opřen o spousty případů kriminálního chování Romů (od drobných krádeží po fyzické ublížení).

⁷⁰ BITTNEROVÁ, Dana ed. a MORAVCOVÁ, Mirjam ed. *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010, Str. 61-75

⁷¹ viz. ŠÍŠKOVÁ, T. 2008. Str. 136-139

Vzhledem k životním podmínkám některých Romů, nesprávné životosprávě, nevyhovující hygieně a absenci prevence je zdravotní stav této menšiny špatný. To má samozřejmě vliv na to, jak na ně majoritní společnost nahlíží. Můžeme se setkat s názory, že „*Romové jsou špinaví*“ nebo z obavy možnosti nakažení nemocemi od této menšiny. To přispívá ke strachu a odloučení se od této menšiny.

Stejně tak přístup k práci a zaměstnání romské menšiny nevidí česká společnost jako vyhovující. Vysoká nezaměstnanost Romů z důvodu nechuti se zapojit do pracovního procesu je jedním ze základních problémů této komunity. Valná většina zaměstnavatelů se obává přiřadit Roma na vyšší pracovní pozici z důvodů nízké pracovní morálky, nedostačujícího vzdělání či nekompetentnosti. Proto většina Romů je zaměstnána v dělnických pozicích či v jiné, nízko postavené funkci.

Dalším problémem je vzdělanost dětí a mládeže. I když, se snažíme, přesto na základních a středních školách dochází k diskriminaci romských dětí jak ze strany jejich spolužáků, tak bohužel i ze strany pedagogů. Z tohoto důvodu většina romských studentů navštěvuje praktické školy. Souvisejícím problémem je i názor některých Romů, že jejich děti vzdělání nepotřebují a proto je do školy posílat nechtějí.

Velice ožehavým a často probíraným tématem je závislost této menšiny na sociálních dávkách. S tímto problémem se každý Čech za svůj život setkal, ať už osobně nebo prostřednictvím médií.

S tímto souvisí i nesouhlas české společnosti se sociálními výhodami, které jsou státem, podle názoru české většiny, této menšině nekriticky poskytovány. Hlavně se jedná o přidělování nových bytů. Názor na tento krok většinové společnosti je takový, že si této výhody Romové neváží, byty ve valných případech zdemolují a dostanou za ně novou náhradu bez toho, že by předchozí zničený majetek nějak nahradili.

Výrazným blokem, který zamezuje možnost přiblížit se této menšině je její uzavřenost. Romové nemají přílišnou víru v okolní svět a tak zůstávají skrytí v bezpečí svých osad a rodin. To příliš nepomáhá k pochopení mentality a kultury tohoto národa a přispívá spíše k nárůstu xenofobních nálad.

Češi neshledávají v případě romské menšiny žádný přínos, ani co se pestré kultury, tradic a zvyků týče, spíše pro nás zůstávají zahaleny tajemstvím.

Pokud bychom chtěli shrnout český pohled na romskou komunitu, je veskrze negativní a to i přes veškerou snahu o nápravu jak ze strany státu, tak ze strany menšinových organizací.⁷²

4.2 Pohled menšin na českou společnost

Názor menšin na českou společnost se velice liší. Avšak nejedná se o případ, kdyby každá menšina měla svůj vyhraněný názor. Odlišnost pohledu na naši společnost se týká romské menšiny a všech zbývajících menšin žijících na českém území.

Ať se jedná o Němce, Bělorusy nebo Ukrajince, shodují se všichni v jedné věci – přístup státu k záležitostem menšin je vyhovující. Ze strany státního aparátu nedochází k diskriminaci, menšinám je zajištěna právní ochrana národního vědomí a kultury a je ze strany státu podporován jejich rozvoj. Minority beze strachu z postihu mohou pořádát své kulturní akce, zakládat menšinové organizace či politické strany, podporovat výuku a povědomí o svém národním jazyce, projevovat se v médiích.

Ani přístup široké veřejnosti zástupci menšin nehodnotí příliš záporně. Zajisté se mohou setkat s diskriminací ze stran občanů ČR, ale k tomuto dochází v každé majoritní společnosti. Hlavně mladší generace cizinců⁷³ a příslušníků národnostních menšin nemají s majoritní společností větší problémy, přizpůsobení se stylu života okolí považují za logický krok, díky kterému nebudou muset čelit nesnášenlivosti a nepřátelství ze strany většinové společnosti.

Většina minorit se shoduje v tom, že česká společnost v minulosti byla vůči cizincům otevřenější, avšak vlivem komunismu a izolace od okolního světa, se stala uzavřenou. Toto se však v posledních letech mění, znovu si nacházíme cestu k odlišným kulturám a národnostem na našem území. Velký vliv na toto má také vstup ČR do EU a otevření hranic.

Pohled romské komunity na naši společnost je však velice odlišný od ostatních minorit. Vzhledem k vlnám utlačování a nucené asimilace skrz dějiny jejich pobytu na našem území, nevnímají českou společnost jako přátelskou. U Romů převládá pocit ublíženosti ze strany majority. Vnímají silný proud diskriminace ze strany členů běžné společnosti. Většina Romů tento fakt vnímá opravdu citelně a to již od raného věku, již jako děti vidí nenávisť a opovržení, které probouzejí v očích české většiny a to třeba jen při návštěvě obchodu či při jízdě městskou hromadnou dopravou. Převládá názor, že česká společnost

⁷² viz. PROKEŠOVÁ, M. 2010. Str. 76-91

BITTNEROVÁ, Dana, DOUBEK, David a LEVÍNSKÁ, Markéta. *Funkce kulturních modelů ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2011. Str. 92-96 (viz. BITTNEROVÁ, D. 2011.)

⁷³ Jedná se hlavně o studenty ze zahraničí.

na Romy nahlíží jako na nepohodlné vetřelce a byla by ráda, kdyby na našem území vůbec nežili. Ze všech problémů, které romská komunita má, obviňují automaticky českou společnost bez toho, že by hledali skutečného viníka.

Zkreslený pohled také podporují média, která Romy ve většině případů vykreslují jen jako kriminální živly a neochotné se začlenit. I přesto, že se stát romskou otázkou zabývá přednostně, že vznikají nejrůznější programy a organizace na podporu Romů a jejich životní situace, převládá názor mezi touto minoritou, že nejsou dostatečně podporováni a měli by dostávat více (ve smyslu jak finanční, tak kulturní podpory).

Z jisté části je to chyba české majority, dříve byli Romové samostatným a soběstačným národem, ale díky zákazu kočování a usidlování do oddělených osad se stali závislými na většinovém systému. Avšak je tu i druhá strana a to je neochota podřídit se pravidlům společnosti. Tuto vlastnost, typickou pro Romy, oni nevnímají a toto je jedním z počátečních důvodů všech konfliktů romské menšiny a české společnosti.⁷⁴

4.3 Příklad programu integrace – vzdělávání romské minority

V této kapitole se chci věnovat jednomu z mnoha problémů, které doprovázejí integraci romské menšiny do našeho společenského systému. Tento problém se týká hlavně romských dětí – jedná se o jejich vzdělání, jejich přístupu ke škole a přístupu jejich rodičů k této instituci.

Jedním z důležitých kroků k úspěšné integraci skupiny je její vzdělávání v majoritním vzdělávacím systému. Tady u romské menšiny narazíme na základní problém – jelikož Romové nechápou smysl investic do budoucnosti, žijí hlavně přítomností a minulostí, nevidí důležitost ve vzdělání vlastních dětí. Díky této představě nebudují v malých Romech potřebu a chuť po vzdělání. To se projevuje v jejich nezájmu o výuku, záškoláctví a neprospívání.⁷⁵

Valná většina romských dětí proto navštěvuje praktické školy⁷⁶. Většinová společnost tyto školy vnímá jako neprestížní vzdělávací instituce, které jejich potomkům nezajistí kvalitní vzdělání a jsou určeny výhradně pro mentálně zaostalé či hendikepované děti.⁷⁷

Tyto školy navštěvují zpravidla ze dvou důvodů: zaprvé dochází u nich k výchovné zanedbanosti (nemají dostatečnou předškolní přípravu, neznají vyučovaný jazyk či nemají základní společenské návyky) a za druhé si samy jejich rodiče přejí, aby jejich děti

⁷⁴ viz. PROKEŠOVÁ, M. 2010. Str. 75-78

⁷⁵ viz. GULOVÁ, L. 2004. Str. 110

⁷⁶ Než vešel v platnost nový školský zákon, zákon č. 561/2004 Sb., nesly tyto školy název „zvláštní školy“.

⁷⁷ viz. BITTNEROVÁ, D. 2011. Str. 216-218

do praktické školy chodily, jelikož takto shledávají snazší cestu k získání povinného základního vzdělání.

V českém školském systému nacházíme řešení pomocí několika postupů, které se navzájem prolínají a doplňují.

Jedním z nich je zařazení romských dětí do českých předškolních zařízení, aby se lépe asimilovaly do sociálního prostředí a mohly se naučit češtině. Pokud rodiče nechtějí nebo si nemohou finančně dovolit své dítě do mateřské školky přihlásit, existují ještě tzv. přípravné třídy při základních či praktických školách., které předškolní zařízení alespoň částečně supluje.⁷⁸

Dalším je institut romského asistenta. Tato funkce byla zřízena MŠMT č. j. 14170/98-22 ze dne 3. Března 1998. Pracovní náplň romského asistenta individuálně stanoví ředitel školy, ke které asistent přísluší. Hlavními činnostmi tohoto asistenta jsou: pomoc pedagogům při výuce, komunikace s romskými dětmi a řešení konfliktů, pomoc při mimoškolních aktivitách školy, spolupráce s rodiči žáků a spolupráce s romskou komunitou v místě školy. Aby se člověk mohl stát romským asistentem, musí splňovat několik podmínek. Tou základní je dobrá znalost romského a českého jazyka, dále kladný vztah k práci s dětmi, přiměřená úroveň komunikačních dovedností a vlastní tvůrčí iniciativa.⁷⁹

Dle školského zákona vznikají v mateřských, základních a středních školách třídy, ve kterých se vyučuje v romském jazyce. Podmínky vzniku těchto tříd definuje zákon č. 561/2004 Sb., § 14 odst. 2 a 3.⁸⁰ Pokud nejsou tyto podmínky splněny a menšinou je podporována výuka v rodném jazyce, může zřizovatel školy určit předměty nebo jejich části, které se budou vyučovat v jazyce národnostní menšiny.⁸¹ V praxi je však podobný přístup realizován jen na několika málo místech v ČR.⁸²

⁷⁸ viz. GULOVÁ. L. 2004. Str. 112

⁷⁹ viz. GULOVÁ. L. 2004. Str. 112

⁸⁰ (2) Třidu mateřské školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 8 dětí s příslušností k národnostní menšině, třídu základní školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 10 žáků s příslušností k národnostní menšině; mateřskou školu nebo základní školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 12 dětmi nebo žáky s příslušností k národnostní menšině v jedné třídě.

(3) Třidu příslušného ročníku střední školy lze zřídit, pokud se ke vzdělávání v jazyce národnostní menšiny přihlásí nejméně 12 žáků s příslušností k národnostní menšině; střední školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 15 žáky s příslušností k národnostní menšině.

⁸¹ Zákon č. 561/2004 Sb., § 14 odst. 5

⁸² viz. GULOVÁ. L. 2004. Str. 113

V českých školách je dlouhodobě používán program *Začít spolu*, který se v případě romských žáků osvědčil. V tomto programu se počítá s osobním nasazením učitele a stejně tak s aktivizací celé rodiny.⁸³

Dalším specifickým školním programem je *Alternativní vzdělávací program zvláštní školy pro žáky romského etnika I.* Švarcové (1998). Tento program se snaží přiblížit školu romským dětem tak, aby ji nepovažovaly za nepřátelské území a cítily se jako součást žákovského kolektivu.⁸⁴

Vzdělávání romských dětí na 1. Stupni ZŠ se věnuje text *Přístupy primární školy ke vzdělávání romských žáků* (A. Nelešovská 2006).⁸⁵

Dalším postupem směřujícím ke zlepšení této situace je naplnění několika předpokladů, u kterých se předpokládá jak aktivita ze strany státních institucí, tak ze strany rodičů žáků. Mezi ně patří zajištění dostatečně dlouhé a pravidelné docházky žáků do školy, odstranění jazykových bariér, adekvátní přístup školských zařízení ke specifickým hodnotám, zájmům a potřebám romských rodin a jejich dětí, využívání alternativních přístupů ke vzdělávání a vzájemné respektování kulturních odlišností a hodnot romských a ostatních žáků v rámci multikulturní výchovy.⁸⁶

Za zmínku zajisté stojí také pilotní projekt MŠMT a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství SIM – Střediska integrace menšin. Tento projekt fungoval mezi léty 2006 - 2009 a vzniklo celkem šest středisek.⁸⁷ Posláním SIM bylo se prostřednictvím poradenství, vzdělávacích programů a volnočasových aktivit zaměřovat na pomoc rodičům a dětem, kterým jejich odlišnost znemožňovala prosadit se ve škole nebo se zapojit do kolektivu. Služeb SIM také využívali pedagogičtí pracovníci a asistenti pedagoga v podobě metodické a konzultační podpory. Aby všechno toto bylo možné, pracovali ve střediscích odborníci z těchto šesti profesí: kulturní antropolog, pedagog didaktik, pedagog mimovýukových aktivit, psycholog, sociální pracovník a speciální pedagog.⁸⁸ Cílovými skupinami pro SIM byli žáci ze sociálně znevýhodněného a kulturně odlišného prostředí. Jednalo se o děti z rodin imigrantů a azylantů, z romských rodin, z rodin příslušníků etnických a národnostních menšin a z rodin sociálně vyloučených z majoritní

⁸³ BITTNEROVÁ, Dana ed. *Vzdělávací potřeby sociokulturně znevýhodněných: případ SIM - Středisek integrace menšin*. Vyd. 1. Praha: Ermat, 2009. Str. 59 (viz. BITTNEROVÁ. D. 2009.)

⁸⁴ viz BITTNEROVÁ. D. 2009. Str. 59

⁸⁵ viz BITTNEROVÁ. D. 2009. Str. 60

⁸⁶ viz. GULOVÁ. L. 2004. Str. 111

⁸⁷ SIM Brno, SIM Most, SIM Karviná, SIM Olomouc, SIM Opava a SIM Střední Čechy.

⁸⁸ viz BITTNEROVÁ. D. 2009. Str. 9-10

společnosti.⁸⁹ S dětmi a jejich rodinami pracovali multioborové týmy středisek a také takzvaní tutoři⁹⁰. Vysvětlovali dětem probíranou látku, pomáhali jim s přípravou a s domácími úkoly, učili je učit se tak, aby se postupně dokázaly do školy připravovat samy. Služeb středisek využívaly i některé školy. Po ukončení tohoto projektu měli samotní pracovníci středisek zájem přeměnit je v neziskové organizace. Nabyté zkušenosti pracovníků SIM jim pomohly dále se věnovat činnostem souvisejícím s integrací a vzděláváním národnostních menšin a sociálně vyloučených skupin obyvatelstva.⁹¹

Přese všechny možnosti, které mají Romové v otázce vzdělávání svých dětí, zůstává hlavní rozhodnutí o přístupu ke vzdělání na jejich straně. Pokud oni sami nebudou motivovat své potomky, veškerá snaha ze strany majoritní společnosti bude zbytečná. Je to běh na dlouhou trať, ale již dnes je vidět rozdíl oproti minulým letům.

⁸⁹ viz BITTNEROVÁ, D. 2009. Str. 24-26

⁹⁰ Tutori byli hlavně studenti a studentky vysokých pedagogických škol (někdy i z VOŠ s pedagogickým zaměřením).

⁹¹ <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1685&PHPSESSID=0f25f5ca140cecb2f5e2a53fa17d088d>

5. Slovník pojmů

Tento slovník je vytvořen pro lepší pochopení některých termínů obsažených v textu této práce. Jejich definice jsou přebrány ze <http://www.slovník-cizich-slov.cz/>, <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>, Sociologického slovníku z roku 2004 a z Velkého sociologického slovníku z roku 1996.

Asimilace

Přizpůsobení jedince či skupiny přistěhovalců k okolní většinové společnosti, ztráta identity a sociálních atributů.

Azyl

Jistá forma ochrany, jež poskytuje stát uprchlému občanovi jiného státu, či jedinci bez státní příslušnosti, který má ve státě, jehož je státním občanem, nebo zde bydlí, opodstatněnou obavu z ohrožení vlastního života, či pronásledování a to z rasových, náboženských či národnostních důvodů, nebo ze zastávání specifických politických názorů nebo své příslušnosti k určité sociální skupině. A tyto obavy mu nedovolují vrátit se zpět do svého domovského státu.

Azyl uděluje stát na základě žádosti o azyl a jejím kladným posouzením.

Azylant

Osoba, jejíž žádost o azyl byla kladně vyřízena. Česká republika uděluje azyl uprchlíkům, na základě Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951, v případě sloučení rodin a také z humanitárních důvodů.

Cizinec

Každá fyzická osoba, která není občanem České republiky.

Diskriminace

Diskriminaci je možno definovat jako nespravedlivé zacházení s lidmi na základě argumentů bez racionálního vztahu k situaci. K diskriminaci nejčastěji dochází na základě odlišnosti dle rasy, národní či etnické příslušnosti, pohlaví, věku, sociálního původu, náboženské nebo sexuální orientace.

Emigrace

Emigrací se rozumí proces, při němž obyvatelé opouštějí své domovské státy s cílem usídlit se v zahraničí.

Emigrant

Rozumí se jím osoba, opouštějící území svého domovského státu s cílem usídlit se v zahraničí.

Imigrace

Je proces, při němž se na území státu usazují obyvatelé přicházející ze zahraničí. Konají tak z ekonomických, politických či náboženských důvodů.

Imigrant

Je cizinec, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru.

Migrace

Je proces přesunu jednotlivců nebo skupin v prostoru. Je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních.

Národ

Je společenstvo lidí spojených společným vědomím specifické sounáležitosti, jež je dána společnou minulostí, zpravidla územím a jazykem, a vůli po zachování tohoto společenství i do budoucna.

Národ je společenství lidí hlásící se k jedné národnosti.

Národnost

Obvykle je vymezována ve dvojitým smyslu: zaprvé příslušnost k určitému národu nebo etniku a za druhé příslušnost k národnostní menšině v prostředí většiny jiné národnosti.

Menšina (minorita)

Označuje skupinu osob lišících se rasou, náboženstvím, jazykem nebo národností od početnější skupiny, mezi níž žije.

Příslušník národnostní menšiny

Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

Perzekuce

Pronásledování osoby či skupiny osob pro národní, rasovou, etnickou, náboženskou či politickou příslušnost, obvykle v totalitních společenských systémech.

Práva národnostních menšin

Jedná se například o právo na zachování a rozvíjení kultury, na sdružování, na šíření a přijímání informací v jejich jazyce, na účast při řešení záležitostí menšin, na užívání jména a příjmení v jazyce menšiny, na vzdělání, na užívání svého jazyka před soudy, v úředním styku a ve věcech volebních atd.⁹²

Předsudek

Úsudek o druhých osobách, skupinách nebo nějakých záležitostech, silně emociálně zabarvený, který lze jen obtížně změnit na základě nových zkušeností a informací. Jedná se o stereotyp, který vzniká např. generalizováním jednotlivého poznatku či zkušenosti, nebo pasivním převzetím názorů nebo postojů okolí. Příkladem jsou předsudky vůči náboženským nebo národnostním menšinám.

Stereotyp

Jednotvárný, ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení, který uplatňujeme v přístupu k neustále se opakujícím podobným situacím.

Rasa

Konstrukce rozčleňující lidstvo do biologických kategorií na základě původu a vnějších fyzických znaků. Tento pojem se převážně užívá v biologii člověka a fyzické antropologii.

Rasismus

Rasismus je negativní a nebezpečná ideologie, která má základ na pocitu xenofobie. Koncepce rasismu se zakládá na předpokladu fyzické a duševní nerovnosti lidských plemen a jeho vlivu na kulturu a dějiny lidstva. Lidstvo je dle této ideologie rozděleno na nižší a vyšší vrstvy, přičemž ty nižší jsou neschopny samy vytvářet společnost a kulturu, proto potřebují být vedeny a ovládány těmi vyššími.

Segregace

Vylučování, oddělování určité skupiny od většinové společnosti na základě rasových, etnických znaků nebo z důvodu náboženského přesvědčení.

⁹² Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin

Uprchlík

Uprchlíkem je osoba, která se nachází mimo svou vlast, a má oprávněné obavy z pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo kvůli příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo zastávání určitých politických názorů.

Uprchlíky rozlišujeme do třech skupin: ekonomické uprchlíky, politické uprchlíky a válečné uprchlíky.

Xenofobie

Xenofobie je strach z neznámého založený na předsudcích. Z pohledu sociologie se jedná o strach z cizinců z důvodu odlišné kultury, zvyků a jazyku. Také se tento termín užívá pro označení mezilidské nesnášenlivosti.

Země původu

Země, které je žadatel o udělení mezinárodní ochrany státním příslušníkem. V případě, že jde o osobu bez státní příslušnosti, je to stát jejího posledního trvalého bydliště.

Žadatel o azyl

Osoba, která požádala o udělení azylu (vstoupila do azylového řízení).

6. Závěr

Česká republika nebyla a není homogenním státem. Na našem území se nachází velké množství různých národnostních a etnických menšin, o jejichž zachycení se v této práci snažím.

Minority, kterými se zabývám, jsou vybrané na základě členství v Radě vlády pro národnostní menšiny. Snažila jsem se ve zkrácené verzi postihnout historii každé z menšin na území ČR (případně ČSR), její kulturu a také zejména její vztah k integraci do české společnosti.

Moje práce je rozčleněná do 3 hlavních částí. V každé z nich se detailně věnuji vytyčenému problému, ovšem nikdy se neztrácí hlavní téma celé práce a tedy menšiny a jejich integrace. V první části se pokouším věnovat všem menšinám prostor podle toho, jak moc významnou roli hrají v kultuře a historii ČR. V druhé části probírám pojem integrace, snažím se přiblížit jeho procesy a popisují právní ochranu národnostních menšin. Stejně tak se zde věnuji výčtu státních institucí a neziskových organizací. Třetí část je věnována porovnání dvou pohledů: minorit na majoritu a české společnosti na národnostní menšiny žijící v ČR.

Ačkoliv můj původní plán byl nezviditelňovat ani jednu z menšin, nakonec jsem se tomu vyhnout nedokázala.

Romská minorita je, jak v průběhu dějin, tak dnes, velmi ožehavým tématem celé společnosti. Politika integrace v ČR se zaobírá hlavně otázkou Romů, i když se má zabývat všemi menšinami. Ostatní národnostní skupiny ale nevytváří tolik konfliktních situací jako tato, proto je třeba se jí více věnovat. Na druhou stranu zkušenosti nabyté s problematickou minoritou slouží k vylepšování postupů v integraci všeobecně.

V ČR existuje velké množství sdružení a organizací zabývajících se romskou otázkou. Ale ani to nestačí ke zklidnění situace, která je mezi touto menšinou a majoritní společností velice vyhrocená. Česká společnost obecně nemá Romy v přílišné oblibě, je plná předsudků o tomto etniku a nevykazuje snahu o bližší kontakt a spolupráci. Ale ani Romové samotní nepřispívají ke změně světonázoru na svou komunitu. Nejsou ochotní se přese všechnu nabízenou pomoc a podporu začlenit do naší společnosti.

Tento konflikt trvá již desetiletí a i přes všechny vstřícné kroky z obou stran nevidím v dohledné době uspokojující řešení. Pokusila jsem se ukázat na příkladu vzdělávání romské menšiny, jak daleko je většinová společnost ochotna zajít, aby umožnila přístup minoritě. Teď už závisí jen na Romech, zda přijmou tuto příležitost nebo si ji nechají proklouznout mezi prsty.

7. Resumé

The main theme of my work is topic of national minorities which live in the Czech republic. They are described characteristics of these minorities and their history and culture. Important part of my work is description of integration of national minorities and definition of the term and processes of integration. Also they can be found state institutions and Non-Governmental organizations which are solving the problem of minorities. My work compares view of majority to the topic of minorities an vice versa. There is a example too. It shows realtionship of minority to integration. Mainly I focused on the Roma nationality – on the relationship of this ethnic to czech majority and their integration and education in Czech republic. My work includes vocabulary which helps to better orientation in this topic.

8. Seznam zdrojů

Seznam literatury

- BITTNEROVÁ, Dana a MORAVCOVÁ, Mirjam ed. *Etnické komunity: Integrace, identita*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2011, 359 s. Agora (Univerzita Karlova), sv. 7. ISBN 978-80-87398-13-5.
- BITTNEROVÁ, Dana ed. a MORAVCOVÁ, Mirjam ed. *Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2010, 314 s. Agora (Univerzita Karlova), sv. 5. ISBN 978-808-7398-081.
- BITTNEROVÁ, Dana ed. a MORAVCOVÁ, Mirjam ed. *Etnické komunity: vyjednávání pozice v majoritě*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2012, 367 s. Agora (Univerzita Karlova), sv. 9. ISBN 978-80-87398-28-9.
- BITTNEROVÁ, Dana, DOUBEK, David a LEVÍNSKÁ, Markéta. *Funkce kulturních modelů ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2011, 308 s. ISBN 978-808-7398-180.
- BITTNEROVÁ, Dana a MORAVCOVÁ, Mirjam a kol. *Kdo jsem a kam patřím?: identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Vyd. 1. Praha: Sofis, 2005. 459 s. ISBN 80-902785-8-2.
- BITTNEROVÁ, Dana ed. *Vzdělávací potřeby sociokulturně znevýhodněných: případ SIM - Středisek integrace menšin*. Vyd. 1. Praha: Ermat, 2009. 263 s. ISBN 978-80-87178-06-5.
- BOUDON, Raymond. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Překlad Vladimír Jochmann. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 249 s. ISBN 80-244-0735-3.
- DUDKOVÁ, Lenka ed. *Multi kultí: menšiny v ČR: metodická příručka pro střední školy*. Vyd. 1. Olomouc: Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, 2009. 151 s. ISBN 978-80-254-5583-8.
- GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1999. 341 s. ISBN 80-86103-23-4.
- GULOVÁ, Lenka ed., ŠTĚPAŘOVÁ, Ema ed. *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Vyd. 1. Brno: Pedagogická fakulta MU v Brně, 2004. s. 231. ISBN 80-86633-14-4
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Cizinci v České republice 2013*. Vyd. 1. Praha: Český statistický úřad, 2013, 212 s. ISBN 978-80-250-2439-3
- LEONTIYEVA, Yana ed. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 95 s. Sociologické studie (Sociologický ústav AV ČR), sv. 06:2. ISBN 80-733-0098-2.

MARADA, Radim, ed. *Etnická různost a občanská jednota*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. 310 s. Sociologická řada; sv. č. 3.

ISBN 80-7325-111-6.

PROKEŠOVÁ, Miriam. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Vyd. 1. Ostrava, 2010, 101 s.

ISBN 978-80-7329-249-2.

SYROVÁTKA, Tomáš ed. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004, 237 s.

Rubikon, sv. 9. ISBN 80-86251-19-5.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 200 s. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008.

273 s. ISBN 978-80-7367-182-2.

Velký sociologický slovník: I. svazek A-O. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 747 s.

ISBN 80-718-4164-1.

Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 749-1627 s. 2 sv.

ISBN 80-718-4311-3.

Právní předpisy a prameny

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 98/2002 Sb.

Příloha č. 1 k usnesení vlády ze dne 7. července 1999 č. 689

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012*.

Praha: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, 2012. 52 s. ISBN 978-80-7440-079-7

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Národnostně menšinová politika České republiky - Základní dokumenty*.

Praha: Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, 2003. 42 s.

Usnesení vlády ČR ze dne 22. ledna 2014 č. 60 o Postupu při realizaci aktualizované
Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2014

Usnesení vlády ze dne 3. července 2013 č. 530

Seznam elektronických zdrojů

<http://www.cizinci.cz/>

<http://www.icm.cz/mensiny-organizace>

<http://migraceonline.cz/>

<http://www.mvcr.cz/>

<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

<http://podkarpatska.rus.sweb.cz/>

<http://www.rokm.hyperlink.cz/>

<http://www.rusini.cz/>

<http://www.slovník-cizich-slov.cz/>

<http://sv-sava.cz/>

<http://www.vlada.cz/>

Seznam elektronických odkazů

http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_kdo_chce_zit.pdf

<http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b05cizinci/03/05.pdf>

http://www.jirkoc.cz/thuathienhue/dokumenty/terminologie_integrace.pdf

<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1685&PHPSESSID=0f25f5ca140cecb2f5e2a53fa17d088d>

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/publikace/publikace_cestina_270803_1.pdf

Příloha č. 1

Příloha č.1 k usnesení vlády ze dne 7. července 1999 č. 689

Z á s a d y

koncepce integrace cizinců na území České republiky

Integrace cizinců na území České republiky je součástí aktivní politiky vlády. Politika vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců vychází z mezinárodních závazků České republiky, mezinárodně uznávaných principů, standardů, zkušeností a doporučení odborných orgánů Rady Evropy a Evropské unie.

Zásady integrace cizinců na území České republiky jsou základním východiskem a nástrojem politiky vlády pro přípravu Koncepce integrace cizinců na území České republiky (dále jen "Koncepce"). Berou v úvahu současné možnosti realizace integrace cizinců v podmínkách České republiky. Respektují její pozitivní tradici v této oblasti, vytváří podmínky cíleného a systematického rozvoje dobrých vztahů mezi komunitami a jsou nezbytným předpokladem pro zajištění odpovídající ochrany práv imigrantů na území České republiky. Svým významem, obsahem a cíli současně podporují boj proti nelegální migraci i ostatním nelegálním aktivitám v této oblasti.

Zásada č. 1

Politika vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce je založená na principech rovného přístupu a rovné příležitosti.

Zásada č. 2

Imigrační komunity jsou pokládány za integrální a obohacující součást společnosti a za plnohodnotné a nezbytné partnery při vytváření multikulturní společnosti.

Zásada č. 3

Vztahy mezi komunitami zahrnují všechny vztahy mezi domácím obyvatelstvem a imigračními komunitami, včetně jejich vzájemných vztahů.

Zásada č. 4

Politika vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců směřuje zejména k vytvoření legislativně-právních podmínek a koncepce zajištění ochrany a přístupu cizinců k základním lidským právům a svobodám, včetně politických, hospodářských, sociálních a kulturních práv s ohledem na délku, účel a cíl jejich pobytu na území České republiky jako základnímu předpokladu jejich integrace a rozvoje dobrých vztahů mezi komunitami.

Zásada č. 5

Integrace imigrantů je přirozeným důsledkem migrace. Je chápána jako proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Integrace imigrantů je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.

Zásada č. 6

Hlavním principem politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců je pozitivní přístup a převzetí odpovědnosti státu za vytváření podmínek, které umožní spravedlivou participaci cizinců na životě společnosti. Zaručuje imigrantům možnost přiměřeně, svobodně a plně se podílet na hospodářském, společenském a veřejném životě národa a svobodně udržovat vlastní náboženskou a kulturní identitu. Je základním instrumentem k uznání osobního úsilí, podílu i vlastní odpovědnosti imigrantů a jejich skupin v procesu integrace a rozvoje dobrých vztahů mezi komunitami.

Zásada č. 7

Podpora integrace imigrantů je založena na aktivním přístupu vlády a společnosti směřujícím k odstranění jejich diskriminace a umožňujícím využití hodnot dostupných všem obyvatelům České republiky. Umožňuje rozvoj imigrační komunity a rozvíjí pocit její sounáležitosti a vzájemného respektování se ve vztahu k domácímu obyvatelstvu a k ostatním imigračním komunitám.

Zásada č. 8

Součástí politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce je vytvoření sociálně ekonomických, organizačních a administrativních podmínek pro aktivní podporu integrace cizinců. Zejména ve vztahu k zajištění jejich osobní účasti v procesu integrace i na společenském životě na místní úrovni a podpoře rovného přístupu a rovné příležitosti především na trhu práce, ve vztahu k bydlení, ke vzdělání, zdravotní a sociální péči a náboženství.

Zásada č. 9

Vláda při stanovení koncepce, cílů a obsahu politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců úzce spolupracuje s věcně příslušnými národními i mezinárodními vládními, mezivládními a nevládními organizacemi, akademickými a vědeckými pracovišti a se sdruženími imigrantů.

Zásada č. 10

Příprava koncepce vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce je koordinována Ministerstvem vnitra a je realizována prostřednictvím příslušných resortů, orgánů státní správy a ve spolupráci s orgány územní samosprávy a nevládními organizacemi a sdruženími imigrantů.

Zásada č. 11

Nezastupitelnou úlohu v integraci cizinců mají orgány územní samosprávy. Tyto orgány se aktivně podílejí na tvorbě a realizaci koncepce a politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce. Na jejich činnosti v této oblasti se vláda organizačně a finančně spolupodílí.

Zásada č. 12

Vláda podporuje vznik, činnost a rozvoj nevládních organizací, sdružení imigrantů, církevních a charitativních organizací a vytváří podmínky pro jejich aktivní účast při integraci cizinců.

Zásada č. 13

Vláda podporuje vytváření reálného mediálního obrazu o vztazích mezi komunitami a o možnostech jejich dalšího rozvoje a podpory. Zaměření a cíle v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce jsou neslučitelné s jakoukoliv formou veřejné diskriminace namířené proti imigračním komunitám nebo jejich příslušníkům.

Zásada č. 14

Příprava a postupné zavádění politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce bude probíhat v etapách podle schváleného časového harmonogramu, nejpozději do konce roku 2002.

Zásada č. 15

Příprava a realizace Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců bude financována ze státního rozpočtu České republiky.

Příloha č. 2

Obyvatelstvo ČR podle výlučné národnosti (Sčítání lidu, domů a bytů; Český statistický úřad, 1992, 2002, 2012)

národnost		celkem v roce 1991		celkem v roce 2001		celkem v roce 2011	
		absolutně	v %	absolutně	v %	absolutně	v %
obyvatelstvo celkem		10 302 215	100,0	10 230 060	100,0	10 436 560	100,0
v tom národnost	česká	8 363 768	81,18	9 249 777	90,42	6 711 624	64,31
	moravská	1 362 313	13,22	380 474	3,72	521 801	5,00
	slezská	44 446	0,43	10 878	0,11	12 214	0,12
	slovenská	314 877	3,06	193 190	1,89	147 152	1,41
	polská	59 383	0,57	51 968	0,51	39 096	0,37
	německá	48 556	0,47	39 106	0,38	18 658	0,18
	ukrajinská	8 220	0,07	22 112	0,22	53 253	0,51
	maďarská	19 932	0,19	14 672	0,14	8 920	0,08
	ruská	5 062	0,05	12 369	0,12	17 872	0,17
	romská	32 903	0,32	11 746	0,11	5 135	0,05
	bulharská	3 487	0,03	4 363	0,04	4 999	0,05
	řecká	3 379	0,03	3 219	0,03	2 043	0,02
	srbská	nezj.	---	1 801	0,02	1 717	0,02
	chorvatská	nezj.	---	1 585	0,02	1 125	0,01
	rusínská	1 926	0,02	1 106	0,01	739	0,01
	ostatní	9 860	0,10	39 477	0,39	52 225	0,5
	nezjištěno, národnost neuvedena		22 017	0,21	172 827	1,67	2 642 666

menšinová komunita	celkem v roce 1991		celkem v roce 2001		celkem v roce 2011	
	absolutně	v %	absolutně	v %	absolutně	v %
běloruská	nezjištěno	---	nezjištěno	---	2 013	0,02
vietnamská	421	0,004	17 462	0,2	29 660	0,28